2024

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმა

საქართველოს დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმების პროექტები

მომზადებულია შპს „ჯეონეიჩარკორპორაცია“-ს მიერ
2/14/2024

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების

ნარჩენების მართვის გეგმა

დამკვეთი: *დაცული ტერიტორიების სააგენტო*

ფინანსური მხარდაჭერა: *შვედეთის მთავრობა*

შემსრულებელი: *შპს „ჯეონეიჩარ კორპორაცია“*

პროექტი: *„გადავარჩინოთ ბუნება - საქართველო“*

თბილისი, 2024

ტერმინთა განმარტება

ადმინისტრაცია - კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია

სააგენტო - სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“

სამინისტრო - გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

კოდექსი - ნარჩენების მართვის კოდექსი

ნარჩენების მართვა - დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების შეგროვება, დროებითი შენახვა, წინასწარი დამუშავება, ტრანსპორტირება, აღდგენა და განთავსება

ნარჩენების გამოტანა - ნარჩენების გამოტანა დაცული ტერიტორიების საზღვრებიდან შეგროვების უბანზე, მუნიციპალურ კონტეინერებში ან საბოლოო დამშავების ადგილებზე

ნარჩენების დამუშავება - ნარჩენების აღდგენა ან განთავსება

ნარჩენების აღდგენა - კოდექსის I დანართით გათვალისწინებული ოპერაციები

ნარჩენების განთავსება - კოდექსის II დანართით გათვალისწინებული ოპერაციები

ნარჩენების ტრანსპორტირება - ნარჩენების გადატანა შეგროვების ადგილებიდან დამუშავების უბნებამდე

კონტრაქტორი - ტენდერის გზით გამოვლენილი კომპანია, რომელიც აწარმოებს რაიმე სახის განახლების ან სარეაბილიტაციო სამუშაოებს დაცული ტერიტორიების ფარგლებში. ან კომპანია, რომელიც უზრუნველყოფს ნარჩენების ტრანსპორტირება-განთავსებას

ინვესტორი - კომპანია, რომელიც გეგმავს დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ეკოტურისტული სერვისების განვითარებას

მოიჯარე - კომპანია, რომელიც უზრუნველყოფს დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ეკოტურისტული სერვისების ოპერირებას

სარჩევი

1 შესავალი 4

2 კინტრიშის დაცული ტერიტორიები 5

3 დაინტერესებული მხარეები და მათთან კომუნიკაცია 7

4 ნარჩენების მართვის გეგმის მიზანი და ამოცანები 12

5 ინსტიტუციონალური და სამართლებრივი ბაზა 12

6 არსებული სიტუაციის ანალიზი 13

6.1 ნარჩენების წარმოქმნის წყაროები და შემადგენლობა 13

6.2 ნარჩენების წარმოქმნა სეზონურ ჭრილში 16

6.3 ნარჩენების მართვის მოქმედი პრაქტიკა 16

6.3.1 კომპეტენციები ნარჩენების მართვის პროცესში 16

6.3.2 დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ინფრასტრუქტურა და აღჭურვილობა 17

6.3.3 ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებელი პირები 18

6.3.4 კონტრაქტორები ნარჩენების მართვის სფეროში 18

6.3.5 ნარჩენების შეგროვების და მართვის მოქმედი პრაქტიკა 18

6.4 არსებული პრობლემები და გამოწვევები 21

6.4.1 ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციები 21

7 საპროგნოზო მაჩვენებლები 23

7.1 მომსახურე პერსონალის ზრდის პროგნოზი 23

7.2 ტურისტული ნაკადების ზრდის პროგნოზი 23

7.3 ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის და ატრაქციების განვითარების პერსპექტივები 23

7.4 ნარჩენების საპროგნოზო მაჩვენებლები 24

8 ნარჩენების მართვის ალტერნატივების ანალიზი 28

8.1 ნარჩენების შემცირების ალტერნატივები 28

8.2 ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის ალტერნატივები 28

8.3 ნარჩენების წინასწარი დამუშავების ალტერნატივები 29

8.4 ნარჩენების აღდგენის ალტერნატივები 29

8.5 ნარჩენების დროებითი შენახვის ალტერნატივები 30

8.6 ნარჩენების ტრანსპორტირების ალტერნატივები 30

9 ნარჩენების მართვის დაგეგმვა 31

9.1 ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებები 31

9.2 ნარჩენების შეგროვება და სეპარირების მეთოდები 32

9.2.1 მოთხოვნები ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის პროცესში 32

9.3 ნარჩენების ტრანსპორტირების პირობები 33

9.4 ნარჩენების საბოლოო განთავსება ან აღდგენა 34

9.5 მოთხოვნები კონტეინერების შერჩევასა და განთავსებასთან დაკავშირებით 38

9.6 საინფორმაციო ნიშნები 39

9.7 კომპოსტირება 42

9.8 ეკოგანათლება და ცნობიერების ამაღლების პროგრამები 43

9.9 მუნიციპალიტეტებთან თანამშრომლობა ნარჩენების მართვის პროცესში 44

9.10 ადამიანური და ტექნიკური რესურსი 45

10 ნარჩენების მართვის სამოქმედო გეგმა 47

11 ნარჩენების მართვის სისტემის მონიტორინგი და ანგარიშგება 55

12 ძირითადი რეკომენდაციები 56

13 დანართები 57

1 შესავალი

წინამდებარე დოკუმენტი წარმოადგენს კინტრიშის დაცული ტერიტორიების (კინტრიშის ეროვნული პარკი, კინტრიშის სახელმწიფო ნაკრძალი) ნარჩენების მართვის გეგმას. დოკუმენტი შემუშავებულია საქართველოს დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმების პროექტის ფარგლებში. აღნიშნული პროექტის განმახორციელებელ ორგანოს წარმოადგენს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო და მისი მმართველობის სფეროში მოქმედი სხვადასხვა საჯარო სამართლის იურიდიული პირები, მათ შორის, სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“. პროექტი ხორციელდება შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (SIDA) დაფინანსებით.

პროექტის მიზანია დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმების, გენერალური გეგმების, წყლის რესურსების მართვის გეგმების და ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება, განახლება და დახვეწა, აღნიშნული დაცული ტერიტორიების მიმდებარე თემებში მცხოვრები მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება.

სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთვის“, როგორც ქვეყნის მასშტაბით არსებული დაცული ტერიტორიების მართვაზე პასუხისმგებელი უწყებისათვის, მნიშვნელოვან პრიორიტეტს წარმოადგენს დაცულ ტერიტორიებზე წარმოქმნილი ნარჩენების მართვა. დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებული ბიომრაფალფეროვნების, ნიადაგისა და ბუნებრივი რესურსების დაცვისა და შენარჩუნებისთვის მნიშვნელოვანია ნარჩენების მდგრადი მართვის ინტეგრირებული და ეფექტიანი სისტემის დანერგვა.

წინამდებარე ნარჩენების მართვის გეგმა შემუშავებულია საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 1 აპრილის N160 დადგენილებით დამტკიცებული ნარჩენების მართვის 2022 – 2026 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული 2.1.2 აქტივობის შესრულების მიზნით, რაც გულისხმობს 2024 IV კვარტლამდე დონორთა დახმარებით საქართველოს დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავებას.

გეგმა შემუშავებულია საქართველოს კანონის - „ნარჩენების მართვის კოდექსით“ მოთხოვნილი ნარჩენების მართვის პრინციპების და ვალდებულებების გათვალისწინებით. კოდექსის მიხედვით ნარჩენების მართვა უნდა განხორციელდეს გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შექმნის გარეშე, კერძოდ, ისე, რომ ნარჩენების მართვამ:

- საფრთხე არ შეუქმნას წყალს, ჰაერს, ნიადაგს, ფლორას და ფაუნას;
- არ გამოიწვიოს ზიანი ხმაურითა და სუნით;
- არ მოახდინოს უარყოფითი გავლენა ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე, განსაკუთრებით – დაცულ ტერიტორიებზე და კულტურულ მემკვიდრეობაზე.

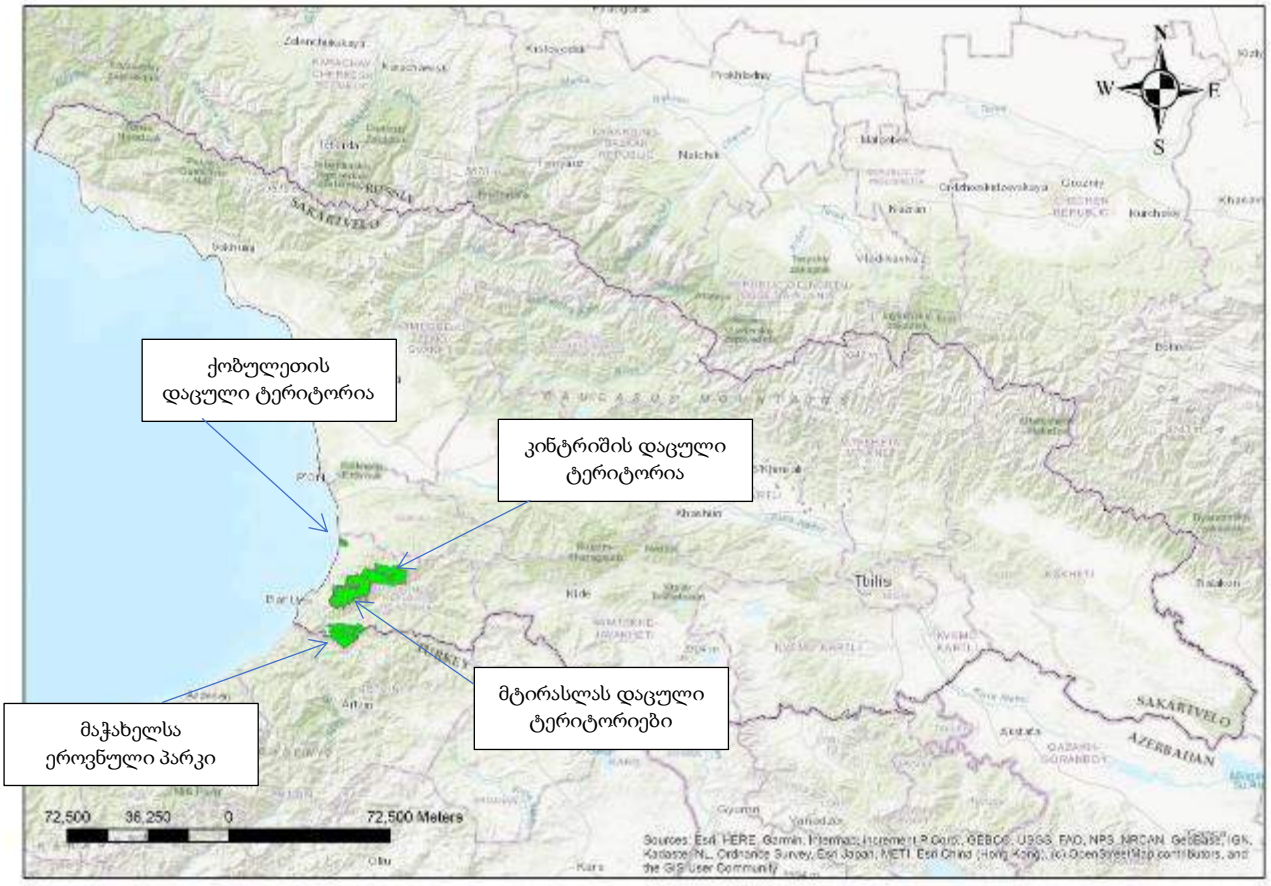
წინამდებარე დოკუმენტი ასევე ითვალისწინებს საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 1 აპრილის N160 დადგენილებით დამტკიცებული „საქართველოს ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგიით“ განსაზღვრულ მიმართულებებს სხვადასხვა ტიპის ნარჩენების მართვის შესაძლებლობებთან დაკავშირებით.

2 კინტრიშის დაცული ტერიტორიები

კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებს უკავია 13 514 ჰა, რომელიც შედგება კინტრიშის სახელმწიფო ნაკრძალისა (3 108 ჰა) და კინტრიშის ეროვნული პარკისგან (10 406 ჰა). დაცული ტერიტორიები განლაგებულია მდინარე კინტრიშის ხეობაში შავ ზღვასა და აჭარა-იმერეთის (მესხეთის) ქედს შორის. კინტრიშის ტერიტორია გარშემორტყმულია აჭარა-გურიის, ჩაქვის და ქობულეთის ქედებით. ისინი გამოყოფენ ტერიტორიას ჩოლოქის და აჭისწყალის აუზებიდან, გურიასა და შიდა აჭარისგან. კინტრიშის ხეობა შემოსაზღვრულია მთიანი ხეობებით სამი მხრიდან და ღიაა მხოლოდ დასავლეთით შავი ზღვისკენ. კინტრიშის დაცული ტერიტორია მდებარეობს აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, ქობულეთის მუნიციპალიტეტში.

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების მდებარეობა ნაჩვენებია ნახაზზე 2.1.

ნახაზი 2.1. კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადგილმდებარეობა

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების საერთაშორისო აღიარებები:

- ზურმუხტის ეკოლოგიური ქსელის წევრი საიტი;
- იუნესკოს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის საიტი 2021 წლიდან.

კინტრიშის დაცული ტერიტორია მიეკუთვნება ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირის (IUCN) დაცული ტერიტორიების მართვის ორ კატეგორიას: კინტრიშის სახელმწიფო ნაკრძალი (3 108 ჰა) – კატეგორია Ia და კინტრიშის ეროვნული პარკი (10 406 ჰა) – კატეგორია II.

კინტრიშის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე გამოყოფილია შემდეგი ზონები:

- კინტრიშის ეროვნული პარკის ბუნების მკაცრი დაცვის ზონა -7047ჰა. ეწყობა ხელუხლებელი ბუნების შენარჩუნების, არამანიპულაციური მეცნიერული კვლევისა და საგანმანათლებლო საქმიანობისათვის. ბუნების მკაცრი დაცვის ზონა მოიცავს კინტრიშის ეროვნული პარკის იმ ნაწილებს, რომლებზეც ანთროპოლოგიური ზეგავლენა ძალიან უმნიშვნელო იყო. ეს ზონა წარმოადგენს ნაკლებად სახეცვლილ ეკოსისტემებს,

გადაშენების პირას მყოფ ცხოველთა და მცენარეთა ჰაბიტატების ძირითად გავრცელების არეალს.

- კინტრიშის ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ზონა - 928 ჰა, ეწყობა ბუნების დაცვის, რეკრეაციისა და საგანმანათლებლო საქმიანობისათვის. ეს ზონა მოიცავს კინტრიშის ეროვნული პარკის ეკოსისტემის ყველაზე მეტად დამახასიათებელ ნიმუშებს. ამ ზონის ზოგიერთმა ტერიტორიამ განიცადა მეტ-ნაკლები ცვლილებები ადამიანის ჩარევის შედეგად, მაგრამ აქ არ არის დაშვებული ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობა. ვიზიტორთა ზონაში მდებარეობს დამთვალიერებლებისთვის საინტერესო და მიმზიდველი ადგილები, როგორიცაა - მაღალი სარეკრეაციო ღირებულებითა და ბუნებრივი მახასიათებლებით გამორჩეული ტერიტორიები. ამ ზონაში ასევე შედის ტერიტორიები, რომლებიც წარმოადგენენ სხვადასხვა ცხოველის ჰაბიტატებს და სამიგრაციო ბილიკებს. კინტრიშის ეროვნულ პარკში ვიზიტორთა ზონა გამოყოფილია ტერიტორიაზე ვიზიტორთა ბილიკების არსებობის გამო (საფეხმავლო, სამანქანო, საცხენოსნო).
- კინტრიშის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონა - 2431ჰა, ეწყობა ბუნების დაცვისა და განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ტრადიციულ გამოყენებასთან დაკავშირებული სამეურნეო საქმიანობისათვის. ეს ზონა მოიცავს კინტრიშის ეროვნული პარკის იმ ნაწილებს, რომლებიც ტრადიციულად გამოიყენება დაცული ტერიტორიების მიმდებარე ტერიტორიებზე მცხოვრები მოსახლეობის მიერ განახლებადი ბუნებრივი რესურსების მოსაპოვებლად.

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების შექმნის მთავარი მიზანია კოლხური ტიპის ფლორისა და ფაუნის დაცვა და შენარჩუნება. დაცვის ძირითადი ობიექტია კოლხური რელიქტური ტყე. კინტრიშის სახელმწიფო ნაკრძალი დაარსდა 1959 წლის 22 იანვარს, როდესაც ქობულეთის სატყეო მეურნეობიდან კინტრიშის სახელმწიფო ნაკრძალისთვის გამოიყო 6 000 ჰა ფართობი. 1986 წელს, მკაცრი დაცვის პირობით, დამატებით გამოიყო 6 727 ჰა ფართობი და კინტრიშის სახელმწიფო ნაკრძალის ტერიტორიამ შეადგინა 13 893 ჰა.

კინტრიშის ადმინისტრაცია განთავსებულია ქ. ქობულეთში, აღმაშენებლის ქ. №271-ში, კინტრიშისა და ქობულეთის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციებისათვის განკუთვნილ ერთ ადმინისტრაციულ შენობაში. ადმინისტრაცია აღნიშნულ შენობაში გადმოვიდა 2018-წლიდან. შენობა თანამედროვეა, მისი განლაგება ქობულეთში მნიშვნელოვანია ვიზიტორთა მოზიდვის თვალსაზრისით. კინტრიშის ვიზიტორთა ცენტრი მდებარეობს ქ. ქობულეთში და ინტეგრირებულია ქობულეთის დაცული ტერიორიების ვიზიტორთა ცენტრთან. ადმინისტრაციულ შენობაში განთავსებულია საკონფერენციო ოთახი და საგამოფენო დარბაზი.

კინტრიშის დაცული ტერიტორიები დაყოფილია 6 სარეინჯეროდ. სულ დაცული ტერიტორიების პატრულირებას უზრუნველყოფს 6 რეინჯერი, დაცვის განყოფილების უფროსი და ერთი ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტი. შესაბამისად თითო სარეინჯეროზე თითო რეინჯერი აკოკნტროლებს. კინტრიშის დაცული ტერიტორიებიის რეინჯერთა სადგური მდებარეობს ცხემვანში და ითვლება დაცული ტერიტორიის მთავარ შესასვლელად. (სურათი 2.1.)

სურათი 2.1 არსებული სარეინჯერო და კოტეჯი

კინტრიშის დაცული ტერიტორიები მთელი წლის მანძილზე ღიაა ვიზიტორთათვის, აქტიური სეზონი იწყება აპრილიდან და გრძელდება ნოემბრამდე. კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არის სამი მარკირებული ბილიკი, სადაც შესაძლებელია 1 ან 2 დღიანი ტურების განხორციელება:

- **თამარის თაღოვანი ხიდი** - სიგრძე - 1,200 მ, ხანგრძლივობა - 1.5 სთ, მარშრუტი - საფეხმავლო, მარტივი. მთავარი ღირსშესანიშნაობებია: თამარის თაღოვანი ხიდი, ცხემვანის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესია, უძველესი ღვინის ქვევრები, ჩანჩქერი;
- **უთხოვარი და ტბა ტბიყელი** – სიგრძე - 37 კმ, ხანგრძლივობა -2 დღე, მარშრუტი - საფეხმავლო და საცხენოსნო, საშუალო სირთულის. მთავარი ღირსშესანიშნაობებია: დიდხნოვანი უთხოვარი, ხინოწმინდის ეკლესიის ნანგრევები (VIII-IXსს), ტბა ტბიყელი;
- **ხინოს ჩანჩქერის ბილიკი** – სიგრძე - 2,5 კმ, ხანგრძლივობა - 45 წთ. მთავარი ღირსშესანიშნაობებია: კოლხური სუბტროპიკული ტყე, ხინოს ჩანჩქერი

სხვა ეკოტურისტული სერვისებიდან აღსანიშნავია - ცხემვანში მდებარე 2 ოთახიანი ვიზიტორთა თავშესაფარი, რომელიც ინტეგრირებულია რეინჯერთა სადგურთან, აქ შესაძლებელლია 6 ადამიანის განთავსებაა, კვების ორგანიზების გარეშე. ცხემვანში ვიზიტორებს შესაძლებლობა ეძლევათ ისარგებლონ როგორც სამი საპიკნიკე ადგილით, ასევე საკარვე ადგილებით.

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციული და ვიზიტორთა ცენტრის შენობა მთელი წლის განმავლობაში ღიაა ვიზიტორთათვის, აქ შესაძლებელია ეკოტურისტული სერვისების შესახებ ინფორმაციის მიღება, ანგარიშსწორება და ტურისტული აღჭურვილობის დაქირავება. 2023 წელს კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებს ესტუმრა 3094 ვიზიტორი, რაც 2022 წლის მაჩვენებელთან შედარებით (2858 ვიზიტორი) 8% -ით არის გაზრდილი.

3 დაინტერესებული მხარეები და მათთან კომუნიკაცია

წინამდებარე ნარჩენების მართვის გეგმის შემუშავების პროცესში იდენტიფიცირებულია შემდეგი დაინტერესებული მხარეები:

- სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“;
- კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია;
- ქობულეთის მუნიციპალიტეტის მერია
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტი;

- გარემოს ზედამხედველობის სამსახური;
- ვიზიტორები;
- ტურისტული კომპანიები
- სახიფათო ნარჩენების მართვაზე ნებართვის მქონე კომპანიები;
- ნარჩენების გადამამუშავებელი კომპოანიები;
- დაცული ტერიტორიის საზღვრებთან მიმდებარე დასახლებების მოსახლეობა;
- ადგილობრივი ბიზნესის წარმომადგენლები;
- არასამთავრობო სექტორი.

წინამდებარე დოკუმენტის შემუშავების პროცესში მომზადდა დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა. აღნიშნული გეგმის მიხედვით უზრუნველყოფილი იქნება დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა დოკუმენტის შემუშავების სხვადასხვა ეტაპზე. წინამდებარე ნარჩენების მართვის გეგმის საჯარო განხილვის პროცესში გათვალისწინებული იქნება დაინტერესებული მხარეების მოსაზრებები. მათი შენიშვნები და წინადადებები ასახული იქნება დოკუმენტის საბოლოო ვერსიაში. დოკუმენტის შემუშავების პროცესში დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის პროცესი ნაჩვენებია ცხრილში 3.1.

დოკუმენტის მომზადების საწყის ეტაპზე შეხვედრები გაიმართა ადმინისტრაციასთან და განხორციელდა საველე გასვლები. შეგროვდა ინფორმაცია ნარჩენების მართვის არსებული პრაქტიკის და ნარჩენებით დაბინძურების მხრივ მაღალი რისკის მქონე ლოკაციების შესახებ. ადმინისტრაციამ გაგვიზიარა ინფორმაცია არსებული გამოწვევების შესახებ.

2024 წლის 7 ივნისს, გაიმართა ონლაინ სამუშაო შეხვედრა დოკუმენტის განხილვის, მასთან დაკავშირებული შენიშვნების და წინადადებების მიღების მიზნით. დაინტერესებულ მხარეებს შეხვედრის შესახებ ინფორმაცია მიეწოდათ წინასწარ. შეხვედრის დროს დამსწრე საზოგადოების მხრიდან დოკუმენტთან დაკავშირებით გამოთქმული იქნა შენიშვნები და წინადადებები, რაც ასახული იქნა წინამდებარე დოკუმენტის საბოლოო ვერსიაში. შეხვედრის ოქმი წარმოდგენილია დანართში 1.

2024 წლის 13 ივნისს სამუშაო შეხვედრა გაიმართა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტის თანამშრომლებთან. შეხვედრას ასევე ესწრებოდა სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს და დოკუმენტის შემმუშავებელი კომპანიის წარმომადგენლები. შეხვედრის პროცესში გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტის თანამშრომლების მხრიდან დოკუმენტის სტრუქტურასა და შინაარსთან დაკავშირებით გამოითქვა გარკვეული შენიშვნები. შენიშვნების შინაარსი და მათი პასუხები ასახულია დანართში 1 წარმოდგენილ შენიშვნებზე რეაგირების ერთიან ცხრილში.

ცხრილი 3.1. დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის გეგმა

No	სახელი და გვარი	საკონტაქტო ინფორმაცია	დაინტერესებული მხარე	ინტერესის და გავლენის სფერო	ჩართულობის მიზანი /სტრატეგია	დაინტერესებულ მხარეებთან კომუნიკაციის დრო და სიხშირე	პასუხისმგებელი პირი პროექტის განმახორციელებელი ორგანოდან
1	ნატა სულთანიშვილი	595999908 sultanishvilinato@gmail.com	სსიფ "დაცული ტერიტორიების სააგენტო"-ს დაგეგმვისა და განვითარების სამსახურის უფროსი	პირდაპირი ინტერესი დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში ნარჩენების მართვის მაღალი სტანდარტის პრინციპების დანერგვა	დოკუმენტის დაცული ტერიტორიების საკონსერვაციო პრინციპებთან შესაბამისობის კონტროლი	დოკუმენტის შემუშავების ყველა ეტაპზე	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო
2	ამირან ხინიკაძე	577 10 18 03 kintrishis@gmail.com	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის დირექტორი	პირდაპირი ინტერესი დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში ნარჩენების მართვის მაღალი სტანდარტის პრინციპების დანერგვა; ნარჩენების მართვის კონტროლი და გაუმჯობესება; საკუთარი რესურსების ეფექტიანი გამოყენება	დოკუმენტის დაცული ტერიტორიების საკონსერვაციო პრინციპებთან შესაბამისობის კონტროლი	დოკუმენტის შემუშავების ყველა ეტაპზე	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო

3	ალექსანდრე ხაბეიშვილი	599 33 33 96 kintrishis@gmail.com	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის დაცვის განყოფილების უფროსი	პირდაპირი ინტერესი დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში ნარჩენების მართვის მაღალი სტანდარტის პრინციპების დანერგვა; ნარჩენების მართვის კონტროლი და გაუმჯობესება; საკუთარი რესურსების ეფექტიანი გამოყენება	დოკუმენტის დაცული ტერიტორიების საკონსერვაციო პრინციპებთან შესაბამისობის კონტროლი	დოკუმენტის შემუშავების ყველა ეტაპზე	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო
4	ბესიკი ბაქანიძე	577740303 k.zedamkhedveloba@gmail.com	ქობულეთის მუნიციპალიტეტის მერიის კომუნალური სამსახური	ქობულეთის მუნიციპალიტეტის ნარჩენების ეფექტიანი მართვა	დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ მუნიციპალური ნარჩენების ნაკადების ეფექტიანი მართვა	სამუშაო შეხვედრები; საჯარო განხილვა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო
5	ლაშა რომანაძე	555020208 lasharomanadze2010@gmail.com	შპს „ქობულეთის სანდასუფთავება“ - საკონტაქტო პირი	ქობულეთის მუნიციპალიტეტის ნარჩენების ეფექტიანი მართვა	დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ მუნიციპალური ნარჩენების ნაკადების ეფექტიანი მართვა	სამუშაო შეხვედრები; საჯარო განხილვა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო

6	ზურაბ ამაღლობელი	599856289 kobuleti.municipality@gmail.com	ქობულეთის გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის სამსახურის უფროსი	ნარჩენების მართვის სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება	ნარჩენების უსისტემო გავრცელების თვალსაზრისით მგრძნობიარე მონაკვეთებზე კონტროლის განხორციელება და გამკაცრება	სამუშაო შეხვედრები; საჯარო განხილვა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო
7	მინდია ბაუჟაძე	599 868 664 mindiabazhunaishvili@gmail.com	ტურისტული კომპანია - ,,აჭარის მოლაშქრეთა კლუბი“	დაცული ტერიტორიების პოპულარიზაცია	ეკოტურისტული ლოკაციებზე ნარჩენების მართვის პროცესის გაუმჯობესება და დაბინძურების პრევენცია	სამუშაო შეხვედრები; საჯარო განხილვა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო
8	ნუგზარ დავითაძე	599 85 28 42	რწმუნებული	ადგილობრივი მოსახლეობა	დაცული ტერიტორიის მიმდებარედ მოსახლეობის ინტერესების გათვალისწინება	საჯარო განხილვა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო
9	რუსუდან სიმონიძე	599532611 rsimonidze@yahoo.com	მწვანეთა მოძრაობა/დედამიწის მეგობრები	მმართველი ორგანოების პერსონალის და მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლება	დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის პერსონალის და ვიზიტორების ცნობიერების ამაღლება	სამუშაო შეხვედრები; საჯარო განხილვა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო

4 ნარჩენების მართვის გეგმის მიზანი და ამოცანები

ნარჩენების მართვის გეგმის მთავარი მიზანია ნარჩენების მდგრადი მართვის ინტეგრირებული და ეფექტიანი სისტემის დანერგვა, კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებზე არსებული ბიომრავალფეროვნების, ნიადაგისა და ბუნებრივი რესურსების დაცვისა და შენარჩუნების უზრუნველსაყოფად. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად დასახულია შემდეგი ამოცანების გადაჭრა:

- დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების მართვის ისეთი მექანიზმის დანერგვა, რომელიც უზრუნველყოფს დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების წარმოქმნის შემცირებას, მათ უსაფრთხოდ შეგროვებასა და საბოლოო განთავსებას;
- დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების მართვის პროცესის შესაბამისობაში მოყვანა ეროვნულ და საერთაშორისო რეგულაციებთან, ასევე ადგილობრივ დონეზე მოქმედ სახელმძღვანელო დოკუმენტებთან (მათ შორის მუნიციპალიტეტების ნარჩენების მართვის გეგმებთან და სხვა);
- ეფექტიანი კომუნიკაციის გზით ვიზიტორების და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება.

ნარჩენების მართვის სამოქმედო გეგმის იმპლემენტაციასა და დაცულ ტერიტორიაზე დაგეგმილი და განხორციელებული ღონისძიებების/აქტივობების შესაბამისობას აღნიშნულ გეგმასთან უზრუნველყოფს კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია. გეგმის მოქმედების ოპტიმალურ პერიოდად მიჩნეულია 5 წელი. ამ პერიოდის გასვლის შემდგომ ქვეყანაში ახალი მოთხოვნებისა და რეგულაციების შემოტანასთან ერთად შესაძლებელია საჭირო გახდეს გეგმის განახლება.

5 ინსტიტუციონალური და სამართლებრივი ბაზა

ნარჩენების მართვის გეგმის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული ეროვნული სამართლებრივი დოკუმენტები მოცემულია ცხრილში 5.1. დოკუმენტის შემუშავების პროცესში ასევე გათვალისწინებულია ევროკავშირის ნარჩენების მართვის ჩარჩო-დირექტივა 2008/98/EC (19.11.2008 წ).

ცხრილი 5.1. ნარჩენების მართვის გეგმის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული სამართლებრივი დოკუმენტები

მიღების/დამტკიცების წელი	კანონის/ნორმატიული დოკუმენტის დასახელება	სარეგისტრაციო კოდი
1996	საქართველოს კანონი „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ.“	360.050.000.05.001.000.127
2007	საქართველოს კანონი „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ.“	360.050.000.05.001.003.060
1996	საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ.“	360.000.000.05.001.000.184
2014	საქართველოს კანონი „ნარჩენების მართვის კოდექსი.“	360160000.05.001.017608
2015	საქართველოს მთავრობის №426 დადგენილება „სახეობებისა და მახასიათებლების მიხედვით ნარჩენების ნუსხის განსაზღვრისა და კლასიფიკაციის შესახებ“	300230000.10.003.018812
2016	საქართველოს მთავრობის №144 დადგენილება „ნარჩენების შეგროვების, ტრანსპორტირების, წინასწარი დამუშავებისა და დროებითი შენახვის რეგისტრაციის წესისა და პირობების შესახებ“	360160000.10.003.019209
2016	საქართველოს მთავრობის №159 დადგენილება - ტექნიკური რეგლამენტი „მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების წესის შესახებ“.	300160070.10.003.019224
2016	საქართველოს მთავრობის №160 დადგენილება. ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგიისა და 2016-2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ	360160000.10.003.019225
2021	საქართველოს მთავრობის N 197 დადგენილება. ტექნიკური რეგლამენტის – კინტრიშის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცების თაობაზე	300160070.10.003.022752

6 არსებული სიტუაციის ანალიზი

წინამდებარე პარაგრაფში წარმოდგენილია ინფორმაცია დღეისათვის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების წარმოქმნის ძირითადი წყაროების, წარმოქმნილი ნარჩენების შემადგენლობის და მიახლოებითი რაოდენობების, ასევე მათი მართვის არსებული პრაქტიკის შესახებ. საველე გასვლების და ადმინისტრაციასთან გასაუბრების საფუძველზე შეფასებულია ძირითადი პრობლემები და გამოწვევები.

აღსანიშნავია, რომ განხილულია როგორც უშუალოდ დაცული ტერიტორიის ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენები, ასევე ნარჩენები, რომლებიც დაცული ტერიტორიების საზღვრების მომიჯნავედ, გარეშე წყაროების მიერ წარმოიქმნება, თუმცა ქმნის დაცული ტერიტორიების დაბინძურების საკმაოდ მაღალ რისკებს.

6.1 ნარჩენების წარმოქმნის წყაროები და შემადგენლობა

დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების წარმოქმნის ძირითადი წყაროებია:

- **ვიზიტორები** - ეკოტურისტულ მარშრუტებზე ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენები მინიმალურია. მოქმედებს პრინციპი „გამოგაქვს ის რაც შეაგაქვს“. ტურისტული თავშესაფარი და საკარვე ადგილი ინტეგრირებულია რეინჯერთა სადგურთან, აქვეა საპიკნიკე ადგილებიც.
- **ადმინისტრაცია;**
- **მოსახლეობა** (მათ შორის მწყემსები, რომლებიც შემოდიან ეროვნული პარკის ტრადიციულიური გამოყენების ზონებში);
- **კონტრაქტორი კომპანიები,** რომლებიც შეირჩევიან ტენდერის გზით და საჭიროების მიხედვით, შესაბამისი ხელშეკრულების საფუძველზე ახორციელებენ სხვადასხვა სარემონტრო ან სამშენებლო სამუშაოებს.

ნარჩენების წარმოქმნის ძირითადი ლოკაციებია:

- **ადმინისტრაციული შენობა და ვიზიტორთა ცენტრი;**
- **ეკოტურისტული ლოკაციები** (ტურისტული თავშესაფარი, საპიკნიკე და საკარვე ადგილები)
- **მომიჯნავე დასახლებული პუნქტები;**
- **საძოვრად გამოყენებული ტერიტორიები** (ძირითადად ტრადიციული გამოყენების ზონების ფარგლებში).

წარმოქმნილი ნარჩენების მიახლოებითი შედგენილობა ასეთია:

- **საყოფაცხოვრებო ნარჩენები,** რომლებიც თავის საქართველოს მთავრობის №144 დადგენილების შესაბამისად შეიძლება დაკლასიფიცირდეს, როგორც შერეული მუნიციპალური ნარჩენები და განცალკევებულად შეგროვებული ნაწილები (ქაღალდი, მუყაო, ლითონი, მინა და სხვა);
- **კომპოსტირებადი (ბიოდეგრადირებადი) ნარჩენები;**
- **ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენები,** რაც მხოლოდ პერიოდულად, დაცული ტერიტორიების რეინჯერთა სადგურის ფარგლებში ან ეკოტურისტულ ლოკაციებზე განხორციელებულ სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოებს უკავშირდება;
- **სახიფათო ნარჩენები** (ძალზედ მცირე მოცულობის).

ცხრილში 6.1.1. წარმოდგენილია ინფორმაცია ნარჩენების შემადგენლობის შესახებ, მათი წარმოქმნის წყაროების მიხედვით.

ცხრილში 6.1.1. ინფორმაცია ნარჩენების შემადგენლობის შესახებ, მათი წარმოქმნის წყაროების და ლოკაციების მიხედვით

ნარჩენების წარმოქმნის წყარო	***ნარჩენების წარმოქმნის ძირითადი ლოკაციები***	***ნარჩენების შემადგენლობა***	
		კატეგორია[1]	***კოდი და დასახელება[2]***
ვიზიტორები	• *ტურისტული თავშესაფარი (ცხემვანი)* • *ადმინისტრაციის მართვის ქვეშ არსებული ეკოტურისტული ლოკაციები, მათ შორის:* ○ *საპიკნიკე ადგილები,* ○ *საკარვე ადგილები*	*საყოფაცხოვრებო ნარჩენები*	*20 01 01 - ქაღალდი და მუყაო* *20 01 03 - მცირე ზომის პლასტმასის ნარჩენი* *20 01 05 - მცირე ზომის ლითონის ნაწარმი* *20 01 08 - სამზარეულოს ორგანული ნარჩენები* *20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები*
ადმინისტრაციული პერსონალი	*ადმინისტრაციული შენობა და ვიზიტორთა ცენტრი მდებარეობს ქ. ქობულეთში;* *დაცული ტერიტორიის ფარგლებში განლაგებულია რეინჯერთა სადგური (ცხემვანი)*	*საყოფაცხოვრებო ნარჩენები*	*20 01 01 - ქაღალდი და მუყაო* *20 01 02 - მინა* *20 01 03 - მცირე ზომის პლასტმასის ნარჩენი* *20 01 05 - მცირე ზომის ლითონის ნაწარმი* *20 01 32 - მედიკამენტები* *20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები*
		ბიოდეგრადირებადი ნარჩენები	*20 01 08 - სამზარეულოს ორგანული ნარჩენები* *20 02 01 - კომპოსტირებადი ნარჩენები (რეინჯერთა სადგურის ეზოს დასუფთავების პროცესში წარმოქმნილი „მწვანე“ ნარჩენები)*
		სახიფათო ნარჩენები	*20 01 27* - საღებავები, მელნები, წებოვანი და* *20 01 33* - შერეული ბატარეები და კუმულატორები* *20 01 35* - წუნდებული ხელსაწყოები.*
მოსახლეობა	*მომიჯნავე დასახლებული პუნქტები, განსაკუთრებით, სოფლები რომლებიც მოქცეულია ეროვნული პარკის ცენტრალურ ნაწილებში (ზერაბისელი, ხინო, დიდვაკე).*	*საყოფაცხოვრებო ნარჩენები*	*20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები*
მწყემსები	*ძირითადად კინტრიშისეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონები*	*საყოფაცხოვრებო ნარჩენები*	*20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები*
კონტრაქტორი კომპანიები	*დამოკიდებულია სარემონტო-სარეაბილიტაციო სამუშაოებზე, ასევე ახალი ეკოტორისტული ინფრასტრუქტურის*	*ინერტული, სამშენებლო და*	*17 09 03* - სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები (მათ შორის შერეული*

[1] კატეგორიები წარმოდგენილია „ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგიისა და 2016-2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის №160 დადგენილების შესაბამისად;

[2] „სახეობებისა და მახასიათებლების მიხედვით ნარჩენების ნუსხის განსაზღვრისა და კლასიფიკაციის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის №426 დადგენილების შესაბამისად

	განვითარებაზე. ნარჩენები შეიძლება წარმოიქმნას ტურისტული თავშესაფრის და საპიკნიკე და საკარვე ადგილების ტერიტორიაზე; ეროვნული პარკის მიმდებარედ (150 მ მანძილზე) ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების პროცესში; ასევე ეკოტურისტული ბილიკების დერეფანში, მათი განახლება-რეაბილიტაციის პროცესში.	*ნგრევის ნარჩენები*	*ნარჩენები), რომლებიც შეიცავს სახიფათო ნივთიერებებს;*
			17 09 04 - შერეული სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები

6.2 ნარჩენების წარმოქმნა სეზონურ ჭრილში

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების წარმოქმნა დამოკიდებულია სეზონურობაზე. ვიზიტორების მხრიდან ნარჩენები უმეტესწილად ზაფხულში, ტურისტულად აქტიურ სეზონზე წარმოიქმნება. თუმცა თამარის თაღოვანი ხიდისა და ბზის კორომის ტური ხორციელდება მთელი წლის განმავლობაში, შესაბამისად ამ ლოკაციებზე ნარჩენების წარმოქმნა სეზონური თვალსაზრისით შედარებით თანაბარია.

დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე ძირითად დასახლებულ პუნქტებში ნარჩენების წარმოქმნის ინტენსივობა იცვლება სეზონურ ჭრილში. ეროვნული პარკის მოსაზღვრედ არსებულ დასახლებებში მთელი წლის განმავლობაში არავინ არ ცხოვრობს, თუმცა სასოფლო-სამეურნეო ნაკვეთების არსებობის გამო ჩამოდიან სახნავ-სათესო სეზონებზე. წელიწადის თბილ პერიოდში ასევე იმატებს ვიზიტორთა რაოდენობა, და შესაბამისად იზრდება ნარჩენების წარმოქმნის ინტენსივობა და მათი უსისტემო გავრცელების რისკები. ამ მხრივ გამოსარჩევია ზერაბოსელი, ხინო და დიდვაკე. ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონების საძოვრად გამოყენება ძირითადად ზაფხულის პერიოდში ხდება. შესაბამისად მწყემსების მიერ ნარჩენების წარმოქმნა სწორედ ამ სეზონზეა განსაკუთრებით აღსანიშნავი.

ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენები შესაძლებელია წარმოიქმნას წლის ნებისმიერ სეზონზე. თუმცა ამ სახის ნარჩენების გენერირების ალბათობა ზამთრის სეზონზე მნიშვნელოვნად ნაკლებია.

ადმინისტრაციული პერსონალის მხრიდან ნარჩენების წარმოქმნის ინტენსივობაზე სეზონური გავლენა მინიმალურია.

6.3 ნარჩენების მართვის მოქმედი პრაქტიკა

6.3.1 კომპეტენციები ნარჩენების მართვის პროცესში

ადგილობრივი ხელისუფლება: საქართველოს კანონის „ნარჩენების მართვის კოდექსი“-ს შესაბამისად მუნიციპალური ნარჩენების მართვის ვალდებულება ადგილობრივ ხელისუფლებას (ქობულეთის მუნიციპალიტეტს) ეკისრება. თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ქობულეთის მუნიციპალიტეტის დასუფთავების სამსახურის მიერ განსახილველი დაცული ტერიტორიების მიმდებარე დასახლებულ პუნქტების უმეტესობაში ხდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შეგროვება და მათი ტრანსპორტირება ნარჩენების მუნიციპალურ პოლიგონზე. როგორც უკვე ავღნიშნეთ ეროვნული პარკის ცენტრალურ უბნებში მოქცეულ დასახლებულ პუნქტებში მთელი წლის განმავლობაში მოსახლეობა არ ცხოვრობს, ზოგი სოფელი კი წარმოადგენს მიტოვებულ დასახლებას. შესაბამისად, დაცული ტერიტორიის ფარგლებში მუნიციპალური დასუფთავების სამსახურის შესვლის საჭიროება არ არის. აღსანიშნავია, რომ დღეისათვის ქობულეთის მუნიციპალიტეტს არ გააჩნია ნარჩენების მართვის გეგმა.

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ნარჩენების შეგროვებას და გატანას ახორციელებს:

- ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრის ტერიტორიაზე;
- ადმინისტრაციის მართვის ქვეშ არსებული ეკოტურისტული ლოკაციებზე, მათ შორის:
    - ცხემვანის ტურისტული თავშესაფარი (კოტეჯი 8 პერსონაზე);
    - ცხემვანის ჩანჩქერთან საპიკნიკე ადგილი;
    - ეკოტურისტული თვალსაზრისით სხვა აქტიური ტერიტორიები, მათ შორის ეკოტურისტული ბილიკები;
- ადგილობრივი მოსახლეობის, ვიზიტორების და სტიქიური ნაგავსაყრელების გავლენით დაბინძურებული უბნები დაცული ტერიტორიების საზღვრებში.

მოიჯარე კომპანიები: განსახილველ დაცულ ტერიტორიებზე მოიჯარე კომპანიები წარმოდგენილი არ არის.

კონტრაქტორი კომპანიები: საჭიროების შემთხვევაში სხვადასხვა ლოკაციებზე განხორციელებული სამშენებლო და სარემონტო სამუშაოების შედეგად წარმოქმნილი ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვების და შემდგომი მართვის პასუხისმგებლობა, აღნიშნული სამუშაოების შემსრულებელ, ტენდერის ან შერჩევის გზით გამოვლენილ კომპანიებს ეკისრებათ. აღნიშნული საკითხი რეგულირდება მათთან გაფორმებული ხელშეკრულებების ფარგლებში.

6.3.2 დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ინფრასტრუქტურა და აღჭურვილობა

არსებული მდგომარეობით ნარჩენების მართვისთვის საჭირო ადმინისტრაციის ინფრასტრუქტურა და აღჭურვილობა შემოიფარგლება შემდეგით:

სატრანსპორტო საშუალებები: დღეისათვის რეინჯერები ნარჩენებს აგროვებენ ხელით და გადააქვთ დაცული ტერიტორიების კუთვნილი ავტომანქანებით მუნიციპალიტეტების მიერ განთავსებულ უახლოეს ნარჩენების შესაგროვებელ კონტეინერებამდე (სოფ. ვარჯანაული).

ურნები და კონტეინერები: არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენებისათვის განკუთვნილი კონტეინერები არ არის წარმოდგენილი. წარმოქმნილი ნარჩენები გაიტანება რეინჯერების მიერ უახლოვეს მუნიციპალურ კონტეინერამდე.

დღეისათვის ნარჩენებისათვის განკუთვნილი ინვენტარის დამატება არ წარმოადგენს საჭიროებას. რეინჯერებთან კომუნიკაციის შედეგად გამოირკვა, რომ ტერიტორიის პატრულირების დროს, მათი ძალებით შეგროვებული ნარჩენები არ აღემატება 25-30ლ მოცულობის ნარჩენების პარკს, რომელლიც გაიტანება მათი ძალებით უახლოვეს მუნიციპალურ კონტეინერამდე.

მსგავსი აღჭურვილობა არ არის ან მცირე რაოდენობით არის წარმოდგენილი ადმინისტრაციის მართვის ქვეშ არსებული ეკოტურისტული ლოკაციებზე. X-748090 Y-4624945 ერთი ნარჩენების ურნა მდებარეობს წყაროსთან მოსაცდელთან უმეტეს შემთხვევაში ნარჩენების შესაგროვებე აღჭურვილობას არ გააჩნია შესაბამისი წარწერები. ადმინისტრაციული შენობის ტერიტორიაზე და მითუმეტეს სხვა ლოკაციებზე არ არის დანერგილი ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების ეფექტიანი მეთოდები.

ნარჩენების შენახვის/დასაწყობების უბანი: დღეისათვის, დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ცალკე გამოყოფილი უბანი, სადაც შესაძლებელი იქნება ნარჩენების (მათ შორის სახიფათო ნარჩენების) დროებითი შენახვა, განთავსებული არ არის.

საინფორმაციო ნიშნები: დღეისათვის, დაცულ ტერიტორიებზე ლიმიტირებული რაოდენობით არის განლაგებული საინფორმაციო ნიშნები. საინფორმაციო ნიშნები ძირითადად განლაგებულია საკარვე და საპიკნიკე ლოკაციებზე, ასევე ეკოტურისტული ბილიკების ზოგიერთ მონაკვეთზე და ასევე ეროვნული პარკის იმ უბნებზე, რომლებიც ესაზღვრება

დასახლებულ პუნქტებს და მაღალია საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით დაბინძურების რისკები. სარეინჯერო სადგურთან განთავსებულია საინფორმაციო სტენდი, სადაც ასახულია დაცულ ტერიტორიაზე დადგენილი ქცევის წესები. ასევე სოფელ ცხემვანში დაყენებულლია 2 ცალი ამკრძალავი ნიშანი. ეკოტურისტული მარშრუტების გაყოლებაზე რეინჯერების მიერ გამოკრულია გამაფრთხილებელი წარწერები

6.3.3 ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებელი პირები

დღეისათვის კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში არ არსებობს ცალკე გამოყოფილი საშტატო ერთეული, რომელიც პასუხისმგებელი იქნება ნარჩენების მართვაზე. ნარჩენების მართვის ორგანიზაციული საკითხების გადაწყვეტა ხდება დირექტორის მიერ. ნარჩენების შეგროვების და მართვის პროცესში აქტიურად არიან ჩართული რეინჯერები.

6.3.4 კონტრაქტორები ნარჩენების მართვის სფეროში

დღეისათვის კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციას არ ჰყავს კონტრაქტორი კომპანიები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ეკოტურისტული ლოკაციებიდან ნარჩენების გამოტანას, შეგროვებას, ტრანსპორტირებას ან განთავსებას. ასევე არ არსებობს ხელშეკრულების გაფორმების პრაქტიკა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე კომპანიებთან.

6.3.5 ნარჩენების შეგროვების და მართვის მოქმედი პრაქტიკა

ვიზიტორების ნარჩენები: დღეისათვის კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ეკოტურისტულ ლოკაციებზე, ვიზიტორების მხრიდან წარმოქმნილი ნარჩენების შეგროვება და შემდგომი მართვა ხორციელდება ორი ძირითადი პრინციპით:

- რეინჯერების მიერ ნარჩენების შეგროვება და განთავსება მუნიციპალურ კონტეინერებში. ასეთი სქემა ძირითადად საპიკნიკე ტერიტორიებზეა დანერგილი. პერიოდული დასუფთავების აქციების ფარგლებში (რაც ადმინისტრაციის ინფორმაციით წელიწადში ერთხელ ტარდება), ნარჩენების მართვის აღნიშნულ სქემაში მოხალისებიც არიან ჩართულნი (ძირითადად მოსწავლეები და სტუდენტები);
- ადმინისტრაციის ინფორმაციით ვიზიტორები მაღალი პასუხისმგებლობით გამოირჩევიან, უმეტესად მოქმედებს პრინციპი - „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ და თავად ვიზიტორების მხრიდან ხდება ნარჩენების უახლოეს მუნიციპალურ კონტეინერებში განთავსება.

ეკოტურისტულ ლოკაციებზე ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკა არ არსებობს.

ადმინისტრაცია: ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრის ფარგლებში, პერსონალის მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის მართვა ხდება ზემოთ აღწერილი პრინციპით - ჯერ საკუთარ კონტეინერებში, რომელიც შემდგომში განიტვირთება მუნიციპალურ კონტეინერებში. შედარებით ეფექტური მეთოდებია დანერგილი. ნარჩენების მართვის პროცესი გარკვეულწილად სეპარირებულ შეგროვებასაც ითვალისწინებს.

შერეული მუნიციპალური ნარჩენები გროვდება ადმინისტრაციის კუთვნილ პლასტმასის კონტეინერებში და დაგროვების შესაბამისად გატანა ხდება ეზოს გარეთ განთავსებულ მუნიციპალურ კონტეინერებში. აღნიშნულ პროცესში მინის, ლითონის ან პლასტმასის მცირე ზომის ნარჩენების განცალკევების პრაქტიკა არ არსებობს.

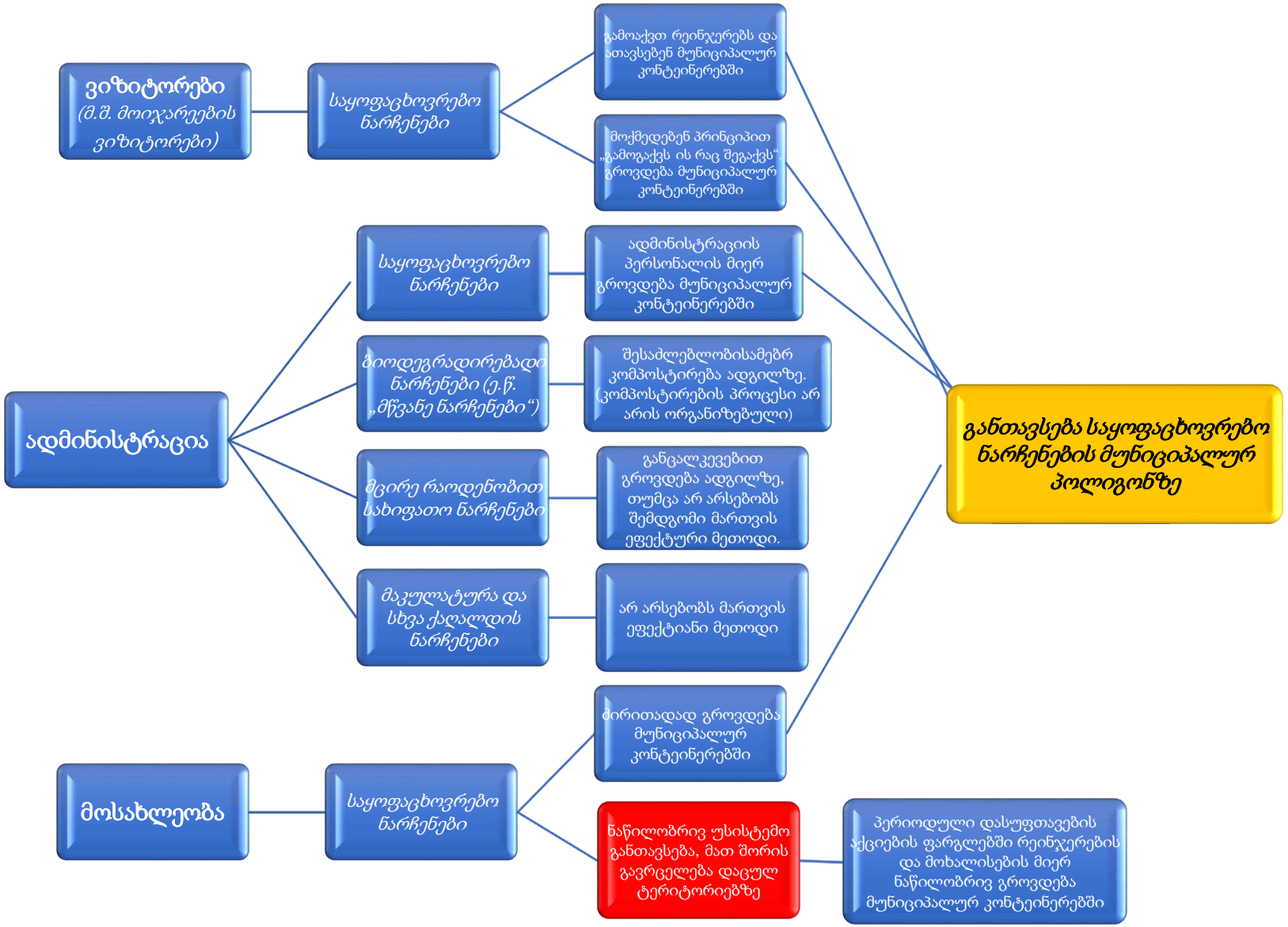
ადმინისტრაციის პერსონალი ცდილობს განცალკავებით შეაგროვოს მცირე რაოდენობით სახიფათო ნარჩენები (ადგილზე ვიზიტის დროს ამ ტიპის ნარჩენებს ძირითადად მცირე ზომის შერეული ბატარეები და აკუმულატორები წარმოადგენდა). თუმცა ამ ეტაპზე არ არსებობს როგორც მათი დროებითი შენახვის, ასევე შესაბამისი კონტრაქტორებისთვის გადაცემის და შემდგომი მართვის ეფექტური მეთოდები.

მოსახლეობა: მოსახლეობის მიერ წარმოქმნილი შერეული მუნიციპალური ნარჩენების მართვის მეთოდია შეგროვება მუნიციპალურ კონტეინერებში. დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ არსებულ დასახლებებს მუდმივი მოსახლეობა არ ყავს. თავიანთ ნაკვეთებს ძირითადად წელიწადის თბილ სეზონზე სტუმრობენ და გამოირჩევიან მაღალი პასუხისმგებლობით ნარჩენების განთავსების კუთხით.

ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერებიდან ნარჩენების გატანა ხორციელდება ქობულეთის მუნიციპალიტეტის დასუფთავების სამსახურების მიერ, სპეც ავტომობილების საშუალებით. ნარჩენების გატანა ხდება ორ დღეში ერთხელ. ნარჩენების განთავსება ხდება შპს „ქობულეთის სანდასუფთავების“ დაქვემდებარებაში არსებულ საყოფაცხოვრებო ნარჩენების პოლიგონებზე.

ნარჩენების შეგროვების და მართვის არსებული სქემა ნაჩვენებია ნახაზზე 5.3.5.1.

ნახაზი 5.3.5.1. ნარჩენების შეგროვების და მართვის არსებული სქემა

6.4 არსებული პრობლემები და გამოწვევები

კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებზე მთავარ გამოწვევას წარმოადგენს გარეშე ფაქტორების მიერ (მწყემსები, კერძო ობიექტები) ნარჩენების უსისტემო გავრცელება და დაცული ტერიტორიების დაბინძურების საკმაოდ მაღალი რისკები. აღნიშნულის მიზეზებია:

- ჭახათის თემის მწყემსები, რომლებსაც, კინტრიშის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონის ფარგლებში საზაფხულო საძოვრების გამოყენების მიზნით შემოდიან;
- კერძო ობიექტები, რომლებიც ამორიცხულია კინტრიშის დაცული ტერიტორიიდან, მაგრამ უშუალოდ მას ესაზღვრება;
- მუნიციპალური კონტეინერების არასახარბიელო ტექნიკური მდგომარეობა, არასაკმარისი რაოდენობა ან მათი არაოპტიმალური განლაგება;
- საზოგადოების გარემოსდაცვითი ცნობიერების დაბალი დონე და საჯარიმო სანქციების არაეფექტური მექანიზმები.

ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციები დეტალურად აღწერილია მომდევნო პარაგრაფში.

რაც შეეხება ნარჩენების მართვის პროცესში უშუალოდ ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის ძირითად გამოწვევებს, აღსანიშნავია შემდეგი საკითხები:

- საჭირო ფინანსური სახსრების სიმცირე;
- ნარჩენების შესაგროვებელი ინფრასტრუქტურის და აღჭურვილობის (მათ შორის ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერები და სხვა) ნაკლებობა;
- ნარჩენების შეგროვებაში ჩართული პერსონალის (რეინჯერები) შესაბამისი აღჭურვილობის არარსებობა;
- ნარჩენების რაოდენობრივი და სახეობრივი აღირიცხვის პრაქტიკის არარსებობა;
- ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების სუსტი პრაქტიკა ან არარასებობა;
- სეპარირებული ნარჩენების შემდგომი რეციკლირებისთვის რეგიონში სათანადო ინფრასტრუქტურის და საწარმოო ობიექტების ნაკლებობა;
- მარშრუტებისა და შეგროვების ეფექტიანი დაგეგმვის არარსებობა;
- საგანმანათლებლო-დასუფთავებითი ღონისძიებების არასაკმარისი რაოდენობა;
- კომპოსტირების პრაქტიკის არარსებობა ან კომპოსტირების არაეფექტური მეთოდების გამოყენება;
- ხარვეზები ადმინისტრაციასა და მუნიციპალიტეტებს თანამშრომლობის პროცესში, მათ შორის მუნიციპალტეტების ნარჩენების მართვის გეგმების არარსებობა.

6.4.1 ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციები

ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციები ძირითადად კინტრიშის ეროვნული პარკის საზღვრებს გარეთ არის წარმოდგენილი და საკუთრივ დაცულ ტერიტორიას არ უქმნიან მაღალ საფრთხეს. ასევე აღსანიშნავია, რომ დაცული ტერიტორიების ფარგლებში გამდინარე მდინარეები ძირითადად ბინძურდება ქვედა დინებების მონაკვეთებში (იხ. სურათი 6.4.1.1.) და შესაბამისად მათ მიერ დაცულ ტერიტორიებზე მყარო საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შემოტანა პრაქტიკულად არ ხდება.

დაცული ტერიტორიების ნარჩენებით დაბინძურების კიდევ ერთი წყაროა მწყემსები, რომლებიც ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონებში საზაფხულო საძოვრების გამოყენების მიზნით შემოდიან. ამ მხრივ მაღალი რისკის მქონე უბნებად იდენტიფიცირებული იქნა ჭახათის თემის სოფლები.

სურათი. 6.4.1.1. სოფ. ჭახათთან არსებული ხევის დაბინძურება, რომელიც დაცული ტერიტორიების საზღვრებს გარეთ, ქვედა ნიშნულებზეა წარმოდგენილი

რაც შეეხება ლოკაციებს, რომლებიც დაბინძურების რისკის ქვეშ არიან ვიზიტორების მხრიდან: ამ მხრივ გამოირჩევა საპიკნიკე ადგილები, მაგალითად, საპიკნიკე ცხემვანის ჩანჩქერთან- სადაც წყალთან სიახლოვე ზრდის ნარჩენების დაცულ ტერიტორიებზე გავრცელების რისკს.

ეკოტურისტული ლოკაციები, რომლებიც ღამის გასათევად გამოიყენება, დაბინძურების რისკის ქვეშ ნაკლებად ექცევიან, ვინაიდან შედარებით ეფექტურად მოქმედებს პრინციპი „გამოგაქვს ის, რაც შეგაქვს“. დღესდღეობით მოწყობილია 2 ღამის გასათევი ადგილი: 2 ოთახი ინტეგრირებული სარეინჯეროსთან; და რეინჯერთა სადგურის ტერიტორიაზე ახლად აშენებული ტურისტული 8 კაციანი თავშესაფარი - კოტეჯი (იხ. სურათი 6.4.1.2).

სურათი. 6.4.1.2. ახლად აშენებული ტურისტული 8 კაციანი თავშესაფარი - კოტეჯი

აღსანიშნავია, რომ ადგილობრივი ადმინისტრაციის პერსონალის (რეინჯერების) ძალისხმევით ხშირად ხდება დაბინძურებული ადგილების დასუფთავება. გარდა ამისა, ადმინისტრაციის ინიციატივით წელიწადში ერთხელ ტარდება დასუფთავების აქციები, სადაც მოხალისეებიც არიან ჩართულები. დასუფთავების აქციების ფარგლებში ძირითად სამიზნე ლოკაციებს საპიკნიკე ადგილები და მდინარეთა სანაპირო ტერიტორიები წარმოადგენს.

7 საპროგნოზო მაჩვენებლები

7.1 მომსახურე პერსონალის ზრდის პროგნოზი

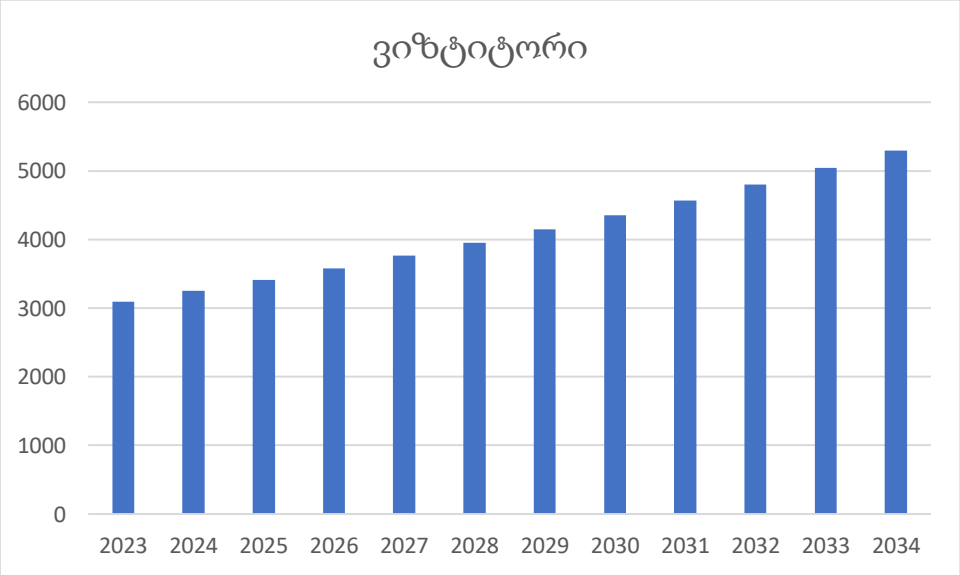
დღეისათვის კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში დასაქმებულთა რაოდენობა 11 ადამიანს შეადგენს. ადმინისტრაციის ხელმძღვანელობასთან გასაუბრების შედეგად გამოიკვეთა, რომ ამჟამად პერსონალის რაოდენობრივი ზრდის განსაკუთრებული საჭიროება არ დგას. 10 წლიან პერსპექტივაში, პროგნოზირებულია, რომ ადმინისტრაციის მართვის შესაძლებლობების გაზრდის მიზნით პერსონალის რაოდენობა შეიძლება 20%-ით გაიზარდოს და შეადგინოს 12 ადამიანი.

7.2 ტურისტული ნაკადების ზრდის პროგნოზი

სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით 2023 წელს კინტრიშის დაცული ტერიტორიებზე ვიზიტორების რაოდენობამ 3094 კაცი შეადგინა. ბოლო წლების ზრდის ტენდენციის გათვალისწინებით პროგნოზირებულია საშუალოდ 5%-იანი წლიური მატება. 10 წლიან პერიოდში ტურისტული ნაკადების საპროგნოზო მაჩვენებლები მოცემულია ცხრილში 7.2.1.

ცხრილი 7.2.1. ტურისტული ნაკადების ზრდის პროგნოზი 10 წლიან პერიოდში, ვიზიტორი/წელ.

წლები	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
ვიზიტორთა საპროგნოზო მაჩვენებლები	4468	4691	4925	5172	5430	5702	5987	6286	6601	6931	7277	7641

7.3 ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის და ატრაქციების განვითარების პერსპექტივები

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში უახლოეს 10 წლიან პერიოდში განიხილება ახალი ეკოტურისტული ლოკაციების განვითარება. მიმდინარეობს კინტრიში-მტირალას დამაკავშირებელი საფეხმავლო ბილიკების ქსელის (150 კმ) და თანმდევი ტურისტულ-რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის მოწყობის პროექტი.

განიხილება სარეინჯერო სადგურთან მიმდებარედ საბანაკე ინფრასტრუქტურის (სველი წერტილებით) მოწყობა; პარკინგის და ზიპლაინის მოწყობა.

აღსანიშნავია სარეინჯერო სადგურთან 200 მეტრის მანძილზე მშენებარე სასტუმრო კომპლექსი (შატო), რომლის ძირითადი სამშენებლო სამუშაოები დასრულებულია და შიდა მოპირკეთების სამუშაოები მიმდინარეობს.

მსგავსი ეკოტურისტული ლოკაციების განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში სამუშაოები განხორციელდება ტენდერის გზით გამოვლენილი კომპანიების საშუალებით. დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე მშენებლობა-ოპერირების პროცესში წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის ვალდებულება (მათ შორის ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმების მომზადება და საჭიროების შემთხვევაში გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან შეთანხმება) ინვესტორს ან მშენებელ კომპანიას დაეკისრება. იმ შემთხვევაში თუ საჭირო გახდა ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმის სამინისტროსთან შეთანხმება, დოკუმენტი წარდგენილი იქნება სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს სახელით.

7.4 ნარჩენების საპროგნოზი მაჩვენებლები

უახლოეს 10 წლიან პერიოდში პარკის ტერიტორიაზე წარმოქმნილი ნარჩენების სახეობრივი შემადგენლობის მნიშვნელოვანი ცვლილება მოსალოდნელი არ არის და შესაბამისი იქნება წინამდებარე დოკუმენტის ცხრილში 7.4.1. წარმოდგენილ ჩამონათვალთან.

რაც შეეხება ნარჩენების რაოდენობრივი ცვლილების საპროგნოზო მაჩვენებლებს - დღეისათვის არ არსებობს ზუსტი სტატისტიკური მონაცემები პარკის ტერიტორიაზე წარმოშობილი და შეგროვებული ნარჩენების ზუსტი რაოდენობის შესახებ. წინამდებარე პარაგრაფში წარმოდგენილი გათვლები ეფუძნება ადგილზე მოპოვებულ ინფორმაციას (მათ შორის ადმინისტრაციის გამოკითხვის შედეგებს), გარკვეულ ექსპერტულ დაშვებებსა და სხვა მსგავს პროექტებში გამოყენებულ ინდექსებს.

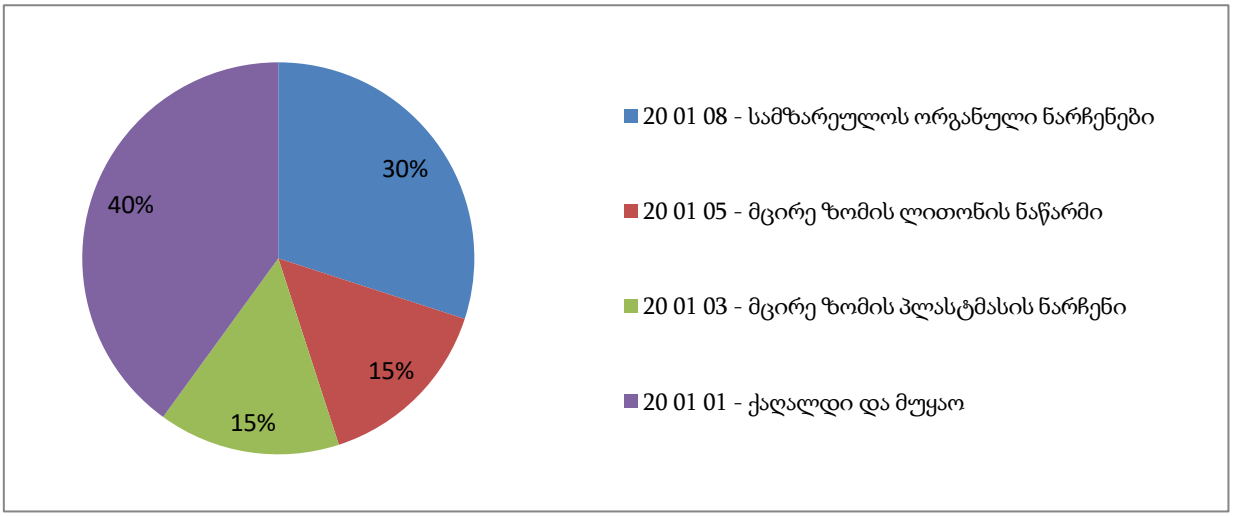
ვიზიტორები: ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების საშუალო რაოდენობა შეადგენს 0,5 კგ/კაც/დღე-ში. ვიზიტორების 10 წლიანი ზრდის პროგნოზის (იხ. ცხრილი 7.4.1.) გათვალისწინებით ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ჯამური რაოდენობები მოცემულია ცხრილში 7.4.1.

ცხრილი 7.4.1. ნარჩენების საპროგნოზო რაოდენობრივი მაჩვენებელი 10 წლიან პერიოდში, ტ/წელ

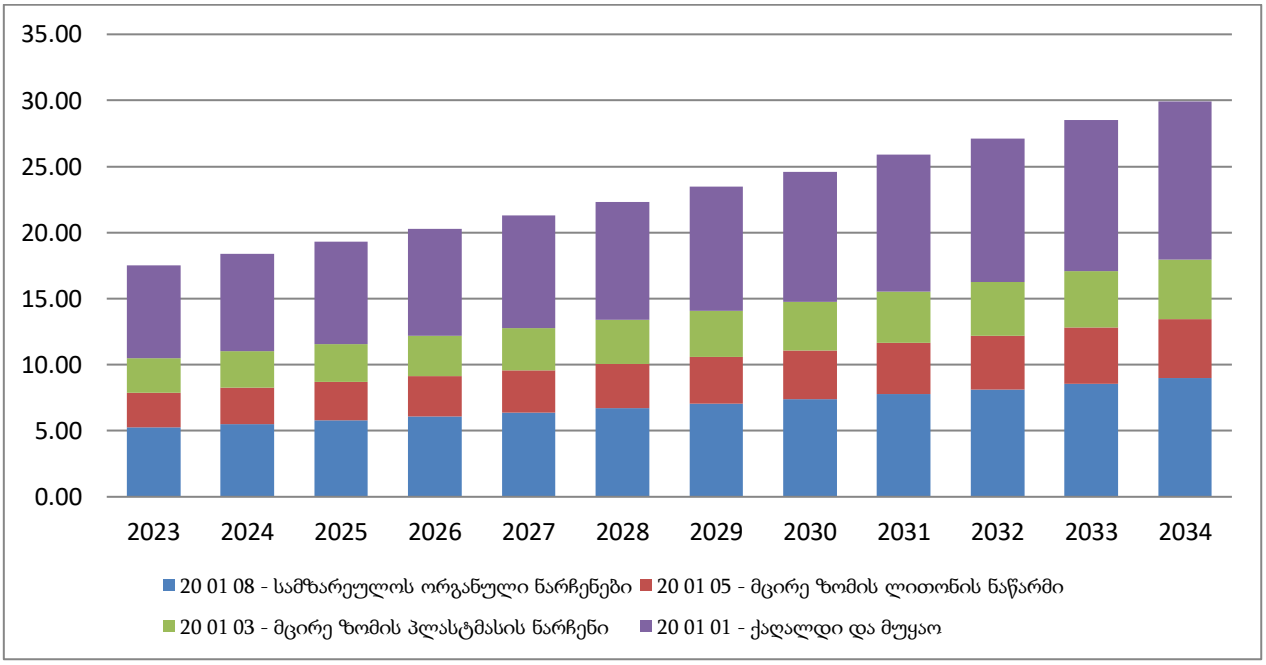
წლები	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
ნარჩენები, კგწელ	1547	1624	1705,5	1791	1880,5	1974,5	2073	2176,5	2285,5	2400	2520	2646
ნარჩენები, ტ/წელ	1,55	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0	2,1	2,2	2,3	2,4	2,5	2,6

ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მიახლოებითი შემადგენლობა ნაჩვენებია დიაგრამებზე 7.4.1. და 7.4.2.

დიაგრამა 7.4.1. ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების შემადგენლობის მიახლოებითი გადანაწილება

დიაგრამა 7.4.2. 10 წლიან პერიოდში ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების წლიური რაოდენობები შემადგენლობის მიხედვით, ტ/წელ

ადმინისტრაცია: კონსერვატიული მიდგომით ადინისტრაციული შენობის ფარგლებში პერსონალის მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების (საყოფაცხოვრებო და სახიფათო) საშუალო რაოდენობა შეადგენს 1,0 კგ/კაც/დღე-ში. შესაბამისად პერსონალის არსებული რაოდენობის გათვალისწინებით დღეის მდგომარეობით წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობაა 11 კგ/დღ და 11 * 240 = 2 640 კგ/წელ (2,6 ტ/წელ). ადმინისტრაციის თანამშრომლების 10 წლიანი ზრდის პროგნოზის გათვალისწინებით 2034 წლისთვის ნარჩენების მიახლოებით რაოდენობად პროგნოზირებულია: 12 კგ/დღ და 12 * 240 = 2 880 კგ/წელ (2,8 ტ/წელ).

ადინისტრაციული შენობის ეზოს პერიოდული დასუფთავების შედეგად ასევე წარმოიქმნება ე.წ. „მწვანე ნარჩენები“ საშუალო წლიური რაოდენობით 500 კგ/წელ (0,5 ტ/წელ). 10 წლიან პერსპექტივაში აღნიშნული ნარჩენების რაოდენობრივი ცვლილება მოსალოდნელი არ არის.

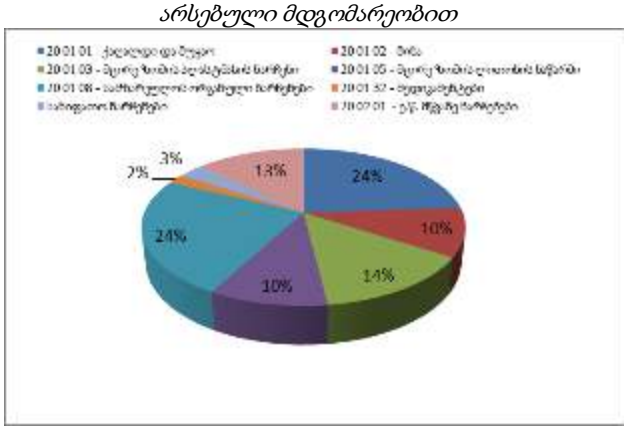
ადინისტრაციის მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების ჯამური რაოდენობა შეადგენს:

- არსებული მდგომარეობით: 2,6 + 0,5 = 3,1 ტ/წელ;
- 10 წლიან პერსპექტივაში: 2,8 + 0,5 = 3,3 ტ/წელ.

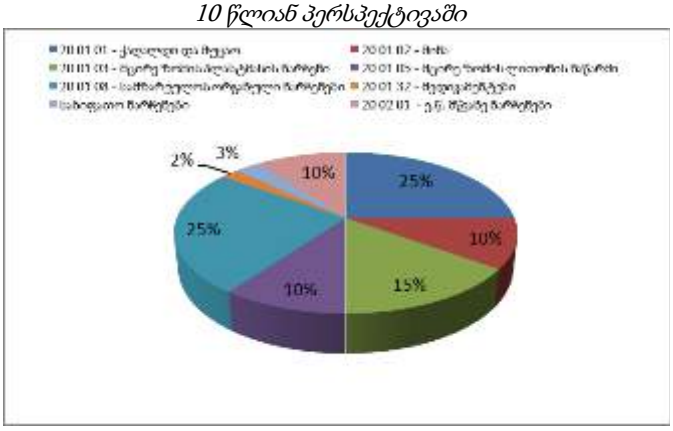
ადმინისტრაციის შენობაში წარმოქმნილი მიერ წარმოქმნილი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მიახლოებითი შემადგენლობა ნაჩვენებია დიაგრამებზე 7.4.3. და 7.4.4.

დიაგრამა 7.4.3. ადმინისტრაციის შენობაში წარმოქმნილი ნარჩენების შემადგენლობის მიახლოებითი გადანაწილება

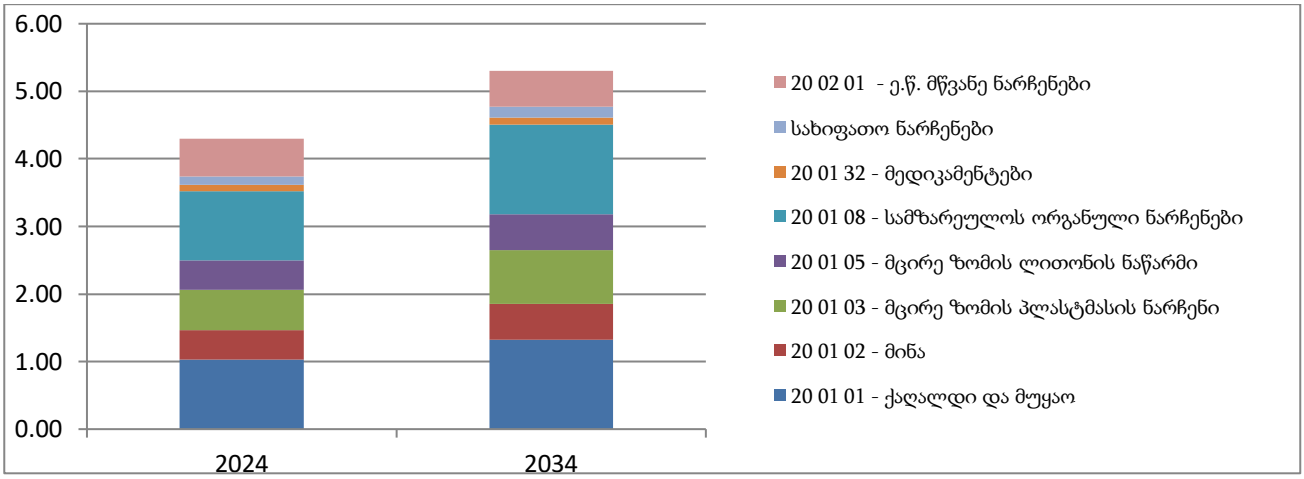
არსებული მდგომარეობით

10 წლიან პერსპექტივაში

დიაგრამა 7.4.4. არსებული მდგომარეობით და 10 წლიან პერსპექტივაში ადმინისტრაციის მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების წლიური რაოდენობები შემადგენლობის მიხედვით, ტ/წელ

მოსახლეობა: განსახილველი დაცული ტერიტორიების სიახლოვეს არსებულ დასახლებულ პუნქტებში უახლოეს 10 წლიან პერიოდში მოსახლეობის რაოდენობის მნიშვნელოვანი ზრდა მოსალოდნელი არ არის. შესაბამისად 10 წლიან პერსპექტივაში მოსახლეობის მხრიდან წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობრივი ზრდა ან სახეობრივი ცვლილება მოსალოდნელი არ არის.

მწყემსები: დაცული ტერიტორიების საზღვრებში შემოსული მწყემსების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობა საკმაოდ მცირეა. საორიენტაციო შეფასებით აღნიშნული წყაროებიდან დაცული ტერიტორიების საზღვრებში წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობრივი მაჩვენებელი 0,5 ტ/წელ-ს არ აღემატება. ნარჩენები, რომლებიც ძირითადად შერეულ მუნიციპალური ნარჩენებს წარმოადგენს, პრაქტიკულად მხოლოდ ზაფხულის სეზონზე წარმოიქმნება. 10 წლიან პერსპექტივაში აღნიშნული წყაროებიდან წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობრივი ზრდა ან სახეობრივი ცვლილება მოსალოდნელი არ არის.

კონტრაქტორი კომპანიები: დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციის ან ახალი ეკოტურისტული ლოკაციების მოწყობის პროცესში წარმოიქმნება სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები (მათ შორის სახიფათო ნარჩენებიც). როგორც აღინიშნა, ამ ტიპის ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებლობა ინვესტორ ან კონტრაქტორ სამშენებლო კომპენიებს ეკისრება. დღეისათვის აღნიშნული

წყაროების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობების ზუსტი პროგნოზირება შეუძლებელია. უხეში შეფასებით დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ამ ტიპის ნარჩენები დაახლოებით 0,5-1,0 ტ/წელ-ს შეადგენს. პერსპექტივაში აღნიშნული ნარჩენების რაოდენობა 100-200%-ითაც შეიძლება გაიზარდოს. ნარჩენების რაოდენობრივი მაჩვენებლები განსაზღვრული უნდა იყოს ინდივიდუალურ პროექტებში, პროექტის სპეციფიკისა და მასშტაბების მიხედვით და ასახული უნდა იყოს ინდივიდუალურ ნარჩენების მართვის გეგმებში.

8 ნარჩენების მართვის ალტერნატივების ანალიზი

„ნარჩენების მართვის კოდექსი“-ს მიხედვით ნარჩენების მართვა გულისხმობს: ნარჩენების შეგროვებას, დროებით შენახვას, წინასწარ დამუშავებას, ტრანსპორტირებას, აღდგენას და განთავსებას, ასევე ამ საქმიანობების, ღონისძიებებისა და ოპერაციების ზედამხედველობას და ნარჩენების განთავსების ობიექტების შემდგომ მოვლას.

წინამდებარე პარაგრაფში შეფასებულია ნარჩენების მართვის ძირითად ეტაპების გონივრული ალტერნატივები. განსახილველი დაცული ტერიტორიების სპეციფიკიდან და სიტუაციური ანალიზიდან გამომდინარე შერჩეულია ოპტიმალური ვარიანტები, რაც შემდგომ პარაგრაფებში განხილულია უფრო დეტალურად.

8.1 ნარჩენების შემცირების ალტერნატივები

წინა პარაგრაფებში წარმოდგენილი „ვინ, სად, რა“ ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ დღეისათვის განსახილველი დაცული ტერიტორიების დაბინძურების ძირითადი (მცირე მაშტაბით) წყაროებს ადგილობრივი მოსახლეობა და მწყემსები წარმოადგენს. შესაბამისად აღნიშნულ წყაროებთან მიმართებაში ნარჩენების მოცულობების შემცირების ღონისძიებების გატარების პრაქტიკული ღირებულება საკმაოდ მაღალია. მეორე მხრივ ამ მიმართულებით დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის კომპეტენცია ნაკლებად ვრცელდება და ძირითადად ცნობიერების ამაღლების პროგრამებით შემოიფარგლება. ამავე დროს არანაკლებ მნიშვნელოვანია ადმინისტრაციის მხრიდან მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და განთავსების პროგრამებთან კოორდინაცია და მაღალი ხარისხის ჩართულობის უზრუნველყოფა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, ძირითადად სეზონურ ჭრილში.

თავისი კომპეტენციის ფარგლებში დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის მხრიდან ნარჩენების შემცირების ალტერნატიული ღონისძიებებიდან აღსანიშნავია:

- საკუთარი ნარჩენების მოცულობების შემცირება საჭირო მასალების და საშუალებების ოპტიმალური შერჩევის გზით, მაგალითად: სათანადო შეფუთვის მქონე, გარემოსადმი მეგობრული პროდუქტების შეძენა, როგორიცაა ქაღალდი, მრავალჯერადი გამოყენების კარტრიჯები, ეკონათურები და სხვა;
- ოფისში და ტურისტული თვალსაზრისით აქტიურ ლოკაციებზე მრავალჯერადი გამოყენების წყლის დისპენსერების ინსტალაცია;
- ვიზიტორთა ცენტრში და ეკოტურისტული თვალსაზრისით სხვა აქტიურ ლოკაციებზე ვიზიტორებისთვის სხვადასხვა სახის ფასიანი მრავალჯერადი გამოყენების ინვენტარის შეთავაზება (მაგალითად წყლის მრავალჯერადი ბოთლები, ლაშქრობისთვის გამოსაყენებელი ჩანთები და სხვა);
- საკითხის გათვალისწინება მოიჯარე და კონტრაქტორ კომპანიებთან გაფორმებული ხელშეკრულებების ფარგლებში.

8.2 ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის ალტერნატივები

კინტრიშის დაცული ტერიტორიებისთვის განხილულია ნარჩენების შეგროვების შემდეგი ალტერნატივები:

1. ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების განლაგება მხოლოდ დაცული ტერიტორიების შესასვლელთან, ხოლო დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებულ ეკოტურისტულ ლოკაციებზე დაინერგოს პრინციპი „ნარჩენების გარეშე – გამოგაქვს ის, რაც შეგაქვს”;
2. დაცული ტერიტორიების ფარგლებს გარეთ, სოფ. ვარჯანაულთან, რსებული უახლოვესი მუნიციპალური კონტეინერების განახლება.

როგორც 1-ლი ასევე მე-2 ვარიანტის შემთხვევაში საჭიროა მეტი ძალისხმევა ეფექტიანი განათლების სისტემის დანერგვისა და კარგად განსაზღვრული წესების დაცვის უზრუნველყოფის მხრივ.

თავისი სპეციფიკიდან გამომდინარე კინტრიშის დაცული ტერიტორიებისთვის შემოთავაზებულია ნარჩენების შეგროვების მე-2 ვარიანტის გამოყენება - ვინაიდან წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობა არ აღემატება 25-30 ლ პარკის მოცულობას და მათი გატანა ხორციელდება რეინჯერების მიერ უახლოვეს მუნიციპალურ კონტეინერებამდე.

დღეისათვის, წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობრივი და სახეობრივი ანალიზის მიხედვით ეკოტურისტული ლოკაციებიდან ნარჩენების გამოტანისთვის კონტრაქტორი კომპანიების გამოყენება ფინანსური და ტექნიკური თვალსაზრისით არ არის მიზანშეწონილი. ნარჩენების ეფექტური მართვის მიზნით უმჯობესია ნარჩენების გამოტანა განხორციელდეს დაცული ტერიტორიების თანამშრომლების მიერ. თუმცა, პერსპექტივაში, ეკოტურისტული ლოკაციების, ტურისტული ნაკადების გაზრდის და შესაბამისად ნარჩენების რაოდენობრივი ზრდის პარალელურად შესაძლებელია დღის წესრიგში დადგეს ასეთი ალტერნატივის გამოყენება.

8.3 ნარჩენების წინასწარი დამუშავების ალტერნატივები

კოდექსის განმარტებით ნარჩენების წინასწარი დამუშავება სხვა ოპერაციებთან ერთად გულისხმობს სეპარირებასაც, რაც თავის მხრივ წარმოადგენს ნარჩენების შეგროვების ისეთი მეთოდების გამოყენებას, რომლის დროსაც ნარჩენების ნაკადები მათი შემდგომი დამუშავების ხელშეწყობისათვის განცალკევებულია სახეობებისა და მახასიათებლების მიხედვით.

განსახილველი დაცული ტერიტორიების ფარგლებში სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის დანერგვისთვის მნიშვნელოვანია გადაწყვეტილების მიღება, იმის თაობაზე თუ რა ტიპის ნარჩენები უნდა ჩაერთოს დამუშავების (აღდგენის) პროგრამაში. თავის მხრივ ამისთვის საჭიროა ასეთი ტიპის ნარჩენების გასაღების ბაზრების/შესაბამისი კონტრაქტორების იდენტიფიცირება.

დღეისათვის სხვადასხვა ტიპის ნარჩენების გადამამუშავებელი ობიექტები, მათ შორის: ქაღალდის და მუყაოს, მინის, მეტალის, პლასტიკის, ძირითადად ორიენტირებულია მსხვილ მომწოდებლებზე. ამასთანავე ასეთი ობიექტების ტექნოლოგიური ხაზები არ არის გათვლილი სხვადასხვა ფიზიკურ კონდიციაში მყოფი ნარჩენების რეციკლირებაზე. გარკვეული სირთულეებია ტრანსპორტირების ოპერაციებთან დაკავშირებით.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ასევე დღეისათვის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობრივი ანალიზის საფუძველზე შემოთავაზებულია სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის ეტაპობრივი დანერგვის ალტერნატივები, კერძოდ:

- საწყის ეტაპზე ნარჩენების სეპარირებული პრაქტიკის დანერგვა ძირითად ლოკაციაზე (სარეინჯერო სადგური, ტურისტული თავშესაფარი), რასაც ძირითადად სადემონტრაციო, საგანმანათლებლო და ცნობიერების ამაღლების მიზნები ექნება;
- შემდგომ ეტაპებზე ნარჩენების ეფექტიანი მართვის გაუმჯობესების მიზნით ვალდებულებების დაკისრება მოიჯარე და კონტრაქტორი კომპანიებისთვის. აღნიშნულ ეტაპებზე დიდი მნიშვნელობა მიენიჭება ნარჩენების გასაღების ბაზრების და შესაბამისი კონტრაქტორების იდენტიფიცირებას.

8.4 ნარჩენების აღდგენის ალტერნატივები

დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების ადგილზე აღდგენის მხოლოდ ერთი ალტერნატიული ვარიანტი - კომპოსტირებაა ოპტიმალური (ნარჩენების მართვის კოდექსის მიხედვით - აღდგენის ოპერაცია კოდით „R3“).

დღეისათვის კომპოსტირების ღონისძიების გატარება შესაძლებელია სარეინჯერო სადგურში, სადაც არსებობს ეზოს დასუფთავების პროცესში წარმოქმნილი ე.წ. „მწვანე ნარჩენები“.

ამ შემთხვევაშიც შემოთავაზებულია კომპოსტირების პრაქტიკის ეტაპობრივი დანერგვა, კერძოდ:

- საწყის ეტაპზე ძირითად ლოკაციაზე მცირე ზომის კომპოსტირების ყუთის დაყენება (სარეინჯერო სადგურში);
- შემდგომ ეტაპებზე საკომპოსტე უბნის მოწყობა იგივე ლოკაციაზე, თუმცა აღნიშნული ალტერნატივის პრაქტიკაში გამოყენება მხოლოდ მკაცრი კონტროლის პირობებში და დაცული ტერიტორიების კონსერვაციების პრინციპების დაცვის პარალელურად უნდა მოხდეს.

8.5 ნარჩენების დროებითი შენახვის ალტერნატივები

კოდექსის განმარტებით ნარჩენების დროებითი შენახვის ობიექტი ეს არის ობიექტი, სადაც ინახება ნარჩენები 3 წელზე ნაკლები დროით, თუ ნარჩენები განკუთვნილია აღდგენისთვის, ან 1 წელზე ნაკლები დროით, თუ ნარჩენები განკუთვნილია განთავსებისთვის. 50 ტონაზე ნაკლები არასახიფათო და 2 ტონაზე ნაკლები სახიფათო ნარჩენების დროებითი შენახვის ობიექტის მოწყობა და ოპერირება სპეციალურ რეგისტრაციას არ ექვემდებარება.

განსახილველი დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არასახიფათო ნარჩენების დროებითი შენახვის ობიექტის მოწყობის ალტერნატივა, როგორც ტექნიკური, ასევე გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით, არ არის ოპტიმალური გამოსავალი. უკეთესი ალტერნატიული ვარიანტია არასახიფათო ნარჩენების გატანა მოხდეს დაგროვების შესაბამისად.

სახიფათო ნარჩენები მცირე რაოდენობებიდან გამომდინარე ნარჩენების დროებითი შენახვის ობიექტის მოწყობა პრაქტიკული თვალსაზრისით გამართლებულია მხოლოდ ადმინისტრაციული და ვიზიტორთა შენობის ფარგლებში, რომელმაც საგანმანათლებლო ფუნქციაც შეიძლება შეითავსოს. შემოთავაზებულია ორი ალტერნატიული ვარიანტი:

- სახიფათო ნარჩენების დროებითი შენახვის კუთხის მოწყობა, სადაც განთავსდება შესაბამისი წარწერის მქონე ლითონის ურნა სახიფათო ნარჩენების შეგროვებისთვის;
- სახიფათო ნარჩენების დროებითი შენახვისთვის მინის გამჭირვალე ყუთის მოწყობა ვიზიტორთა შენობაში, სადაც სექციების მიხედვით განთავსებული იქნება სხვადასხვა სახის სახიფათო ნარჩენი (მაგ. ელემენტი, კარტრიჯი, ლუმინესცენტური ნათურა და სხვა). აღნიშნულ ყუთს ექნება შესაბამისი აღნიშვნა და წარწერები სეპარირებული შეგროვების მნიშვნელობასთან დაკავშირებით.

8.6 ნარჩენების ტრანსპორტირების ალტერნატივები

დღეისათვის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების საბოლოო განთავსების ადგილებამდე ტრანსპორტირება მუნიციპალური სამსახურების მიერ ხდება. პერსპექტივაში, ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის დანერგვასთან ერთად, შემოთავაზებულია ნარჩენების ტრანსპორტირების ორი ალტერნატიული ვარიანტი:

1. სეპარირებული ნარჩენების ტრანსპორტირება ნარჩენების მიღება-გადამუშავებაზე პასუხისმგებელი კონტრაქტორების მიერ;
2. სეპარირებული ნარჩენების ტრანსპორტირება საბოლოო განთავსების/აღდგენის ადგილებამდე საკუთარი ძალებით (საკუთარი სატრანსპორტო საშუალებებით).

ნარჩენების ტრანსპორტირების მეთოდი მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია ნარჩენების გადამამუშავებელი ობიექტების ადგილმდებარეობაზე და მათ მოთხოვნებზე. პერსპექტივაში შეიძლება დაინერგოს ორივე, ან კომბინირებული ტრანსპორტირების მეთოდი. აქვე აღსანიშნავია, რომ მე-2 ალტერნატიული ვარიანტი საჭიროებს დამატებით ინვესტიციებს

სატრანსპორტო საშუალებების შეძენასთან დაკავშირებით. მეორე მხრივ, 1-ლი ალტერნატივის დამატებითი ფინანსური ხარჯები მომსახურების გაზრდილ ღირებულებას შეიძლება უკავშირდებოდეს.

9 ნარჩენების მართვის დაგეგმვა

9.1 ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებები

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია უზრუნველყოფს ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებების გატარებას, რაც გულისხმობს:

- ადგილობრივ მოსახლეობასთან ეფექტიანი კომუნიკაცია, მათი ეკოგანათლება და ცნობიერების ამაღლება (დეტალურად აღწერილია შესაბამის პარაგრაფში);
- ეფექტიანი კოორდინაცია მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და განთავსების პროგრამებთან (დეტალურად აღწერილია შესაბამის პარაგრაფში);
- კონტრაქტორების/ინვესტორების კონტროლი, მათ ინდივიდუალურ ნარჩენების მართვის გეგმებში შემდეგი საკითხების გათვალისწინების მიზნით:
    - სამუშაო ზონების საზღვრების დაცვის ეფექტური ღონისძიებები, რათა ადგილი არ ჰქონდეს სამშენებლო და ნგრევის მასალების დამატებით წარმოქმნას;
    - დაცული ტერიტორიების საზღვრებში შემოსატანი სამშენებლო-სარეკონსტრუქციო მასალების და ინსტრუმენტების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი კონტროლის ეფექტური ღონისძიებები;
- საკუთარი ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებების ეფექტურად გატარება, რაც თავის მხრივ გულისხმობს შემდეგს:
    - სათანადო შეფუთვის მქონე გარემოსადმი მეგობრული პროდუქტების შეძენა, როგორიცაა ქაღალდი, მრავალჯერადი გამოყენების კარტრიჯები, ეკონათურები და სხვა;
    - უსაფრთხოებისა და ჯანდაცვის ნორმების დაცვით ცალკეული სახის ინვენტარის გამოყენება შეძლებისდაგვარად მრავალჯერადად;
    - დაზიანებული და მწყობრიდან გამოსული ხელსაწყოები შეძლებისდაგვარად შეკეთება და ხელმეორედ გამოყენება (მაგ. დაცლილი კარტრიჯები გადაეცემა მომწოდებელს და მოხდება მათი დატენვა-აღდგენა);
    - მცირე რაოდენობით მედიკამენტების, ასევე ეზოს ფარგლებში მწვანე ნარგავების შეწამვლისთვის საჭირო ქიმ-პრეპარატების შესყიდვისას გაკონტროლდება მათი ვარგისიანობის ვადა;
- ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებების ეფექტურად გატარება, რაც თავის მხრივ გულისხმობს შემდეგს:
    - ეკოგანათლების და ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებების გატარება (დეტალურად აღწერილია შესაბამის პარაგრაფში);
    - ვიზიტორთა ცენტრში და ეკოტურისტული თვალსაზრისით სხვა აქტიურ ლოკაციებზე სხვადასხვა სახის ფასიანი მრავალჯერადი გამოყენების ინვენტარის შეთავაზება (მაგალითად წყლის მრავალჯერადი ბოთლები, ლაშქრობისთვის გამოსაყენებელი ჩანთები და სხვა). კარგი პრაქტიკა იქნება მსგავს საველე ინვენტარზე დატანილი იყოს შესაბამისი საინფორმაციო წარწერები ან დაცული ტერიტორიების რუკა, სადაც მონიშნული იქნება ნარჩენების შესაგროვებელი ლოკაციები.

9.2 ნარჩენების შეგროვება და სეპარირების მეთოდები

როგორც ალტერნატივების ანალიზის პარაგრაფში აღინიშნა, კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ფარგლებში შემოთავაზებულია ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების მეთოდების დანერგვა მხოლოდ ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრის ლოკაციაზე. შემოთავაზებულია, რომ სეპარირებული შეგროვების ღონისძიებები დაინერგოს 2 ეტაპად:

I. **ეტაპი** - ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრინციპების დანერგვა-გაუმჯობესება ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრის ტერიტორიაზე, რასაც ექნება სადემონსტრაციო, საგანმანათლებლო დანიშნულება. ამ ეტაპზე ნარჩენები დახარისხებული იქნება 2 კატეგორიად - სველი და მყარი ნარჩენები (2025-2026 წლიდან);

II. **ეტაპი** - ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრინციპების დანერგვა-გაუმჯობესება ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრის ტერიტორიაზე. ამ ეტაპზე არასახიფათო ნარჩენები დახარისხებული იქნება 4 ნაკადად: 1. ქაღალდი/მუყაო; 2. პალსტმასი/პოლიეთილენი; 3. ლითონის მცირე ზომის ნაწარმი; 4. ორგანული ნარჩენები; სახიფათო ნარჩენების დახარისხება მოხდეს 3 ნაკადად: 1. ნავთობპროდუქტების შემცველი ნარჩენები; 2. შრეული ბატარეები და 3. ლუმინესცენტური ან სხვა ვერცხლისწყლის შემცველი ნარჩენები (2030 წლიდან).

ეკოტურისტულ ლოკაციებზე ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი საყოფაცხოვრებო ნარჩენები: ეკოტურისტული ბილიკების და ლოკაციების ფარგლებში წინასწარი შეგროვება გათვალისწინებული არ არის. პრინციპით „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ შრეული ნარჩენები განთავსდება უახლოეს მუნიციპალურ კონტეინერებში.

გარეშე წყაროების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენები, რომელიც ვრცელდება დაცული ტერიტორიების საზღვრებში:

ნაწილობრივ შეგროვება ხდება რეინჯერების მიერ და სოციალურად დაუცველი ფენის წარმომადგენლების ჩართულობით. შრეული ნარჩენები გატანილი და განთავსებული იქნება უახლოეს მუნიციპალურ კონტეინერებში.

9.2.1 მოთხოვნები ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის პროცესში

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია უზრუნველყოფს შესაბამისი ღონისძიებების გატარებას ნარჩენების ეფექტური შეგროვების და გამოტანის პროცესში:

- აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე მოხდება ნარჩენების წარმოქმნის მხრივ პრიორიტეტული ლოკაციების განსაზღვრა და ნარჩენების გამოტანის ეფექტური მარშრუტების შერჩევა;
- აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე მოხდება მუნიციპალუტეტბის შესაბამის სამსახურებთან კომუნიკაცია პრიორიტეტულ ლოკაციებზე ნარჩენების შესაგროვებელი ურნების დამატება-განახლების მიზნით;
- აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე მოხდება ნარჩენების შესაგროვებელი საკუთარი ინვენტარის შეფასება და საჭიროების მიხედვით პრიორიტეტულ ლოკაციებზე ნარჩენების შესაგროვებელი ურნების დამატება-განახლება-წესრიგში მოყვანა;
- ვიზიტორთა ცენტრში დაინერგება მოკლე ტრეინინგების პრაქტიკა ტურისტული ჯგუფებისთვის, რომლის შინაარსი უნდა იყოს მათთვის ინფორმაციის მიწოდება შემდეგ საკითხებზე:
    - პრინციპის „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ აუცილებლობის შესახებ;
    - მუნიციპალური კონტეინერების ადგილმდებარეობების შესახებ;

- სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის და მნიშვნელობის შესახებ.
- წელიწადში ორჯერ (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ) განხორციელდება დაცული ტერიტორიების მგრძნობიარე მონაკვეთების მასშტაბური დასუფთავება და ნარჩენების შეგროვება. დასუფთავების აქციაში ჩართული იქნებიან მოხალისეები (მოსწავლეები, სტუდენტები და სხვა);
- ადმინისტრაციულ შენობაში წარმოქმნილი მცირე რაოდენობით სახიფათო ნარჩენების შეგროვების პროცესში გათვალისწინებული იქნება შემდეგი საკითხები:
  - ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერი განთავსდება დახურულ შენობაში, მაქსიმალურად იზოლირებულ ოთახში;
  - სახიფათო ნარჩენების შეფუთვა და კონტეინერი აღინიშნება შესაბამისი აღმნიშვნელი ნიშნით (ეტიკეტით);
  - აკრძალულია ერთმანეთთან შეუთავსებელი ნარჩენების მოთავსება ერთსა და იმავე კონტეინერში;
  - აკრძალული იქნება ნარჩენების ხელით ჩაწნეხა;
  - ვიზიტორთა ცენტრის შენობაში გამჭირვალე სადემონსტრაციო ყუთის მოწყობის შემთხვევაში ნარცენები განთავსებული იქნება სექციებად. აღნიშნულ ყუთში განთავსდება მხოლოდ შერეული ბატარეები და ხელსაწყოები. აკრძალული იქნება აღნიშნულ ყუთში ნავთობპროდუქტებით დაბინძურებული ნარჩენების, ლუმინესცენტური ნარჩენების ან სხვა ვერცხლისწყლის შემცველი ნარჩენების განთავსება.

9.3 ნარჩენების ტრანსპორტირების პირობები

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სეპარირებულად შეგროვებული ნარჩენების ტრანსპორტირება შესაძლოა განხორციელდეს ორი გზით:

1. სეპარირებული ნარჩენების ტრანსპორტირება ნარჩენების მიღება-გადამუშავებაზე პასუხისმგებელი კონტრაქტორების მიერ;
2. სეპარირებული ნარჩენების ტრანსპორტირება საბოლოო განთავსების/აღდგენის ადგილებამდე საკუთარი ძალებით (საკუთარი სატრანსპორტო საშუალებებით).

ნარჩენების ტრანსპორტირების მეთოდი მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია ნარჩენების გადამამუშავებელი ობიექტების ადგილმდებარეობაზე და მათ მოთხოვნებზე.

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია, ნარჩენების საკუთარი ძალებით ტრანსპორტირების პროცესში გაატარებს შესაბამის ღონისძიებებს, მათ შორის:

- ნარჩენების ტრანსპორტირებისათვის განკუთვნილი ავტოსატრანსპორტო საშუალება იქნება ტექნიკურად გამართული. მისი აღჭურვილობა და კომპლექტაცია უნდა შეესაბამებოდეს გადასატანი ნარჩენების სახეობას. გამორიცხული უნდა იყოს ნარჩენების ქარით გაფანტვა ან ნალექების ნარჩენებზე ზემოქმედება;
- სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირებისათვის განკუთვნილი ავტოსატრანსპორტო საშუალებას ექნებათ შესაბამისი აღმნიშვნელი ნიშანი;
- თავიდან იქნება აცილებული ერთმანეთთან შეუთავსებელი ნარჩენების ტრანსპორტირება;
- ნარჩენების გადამზიდველი ვალდებულია სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირების განხორციელებამდე მიიღოს ნარჩენების ტრანსპორტირებისათვის სატრანსპორტო საშუალების დაშვების მოწმობა, ხოლო სატრანსპორტო საშუალების მძღოლი ვალდებულია სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირებისას თან იქონიოს აღნიშნული მოწმობა;
- სახიფათო ნარჩენების გადამზიდველი ვალდებულია, სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირებისას თან იქონიოს სახიფათო ნარჩენების საინფორმაციო ფურცელი და

სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირების ფორმა (სახიფათო ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების სპეციალური მოთხოვნების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის შესაბამისად).

9.4 ნარჩენების საბოლოო განთავსება ან აღდგენა

ნარჩენების მართვის პროცესის ბოლო ეტაპს მათი განთავსება (D) ან აღდგენა (R) წარმოადგენს. განსახილველ დაცულ ტერიტორიებზე წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის პროცესში შემოთავაზებულია ორივე ღონისძიება. საწყის ეტაპზე უმეტესი სახეობის ნარჩენისთვის პრიორიტეტულად ჩაითვალა განთავსების ოპერაციები, რომ მოკლე პერიოდში მოხდეს არსებული პრობლემების გამოსწორება - დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების უსისტემო გავრცელების მაქსიმალური პრევენცია. შემდგომ ეტაპებზე, პრიორიტეტი ენიჭება აღდგენის ღონისძიებებს, რაც საუკეთესო გარემოსდაცვითი პრაქტიკაა. მნიშვნელოვანია, რომ აღდგენის ღონისძიებების პრიორიტეტიზაცია ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის დანერგვა-გაუმჯობესების პარალელურად მოხდეს.

ცხრილში 9.4.1. წარმოდგენილია ინფორმაცია ნარჩენების საბოლოო განთავსება-აღდგენის შემოთავაზებული ღონისძიებების შესახებ, ნარჩენების სახეობების მიხედვით.

ცხრილი 9.4.1. კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების განთავსების და აღდგენის ღონისძიებები

ნარჩენის კოდი	ნარჩენის დასახელება	სახიფათო (დიახ/არა)	სახიფათოობის მახასიათებელი	განთავსების/აღდგენის ოპერაციები	
				განთავსების/აღდგენის კოდი	განმარტება/სავარაუდო კონტრაქტორი კომპანია
20 01 01	ქაღალდი და მუყაო	არა	-	R 5	გადაეცემა კონტრაქტორს შემდგომი აღდგენის მიზნით / შპს „RONI“
20 01 02	მინა	არა	-	D 1, პერსპექტივაში R 5	მუნიციპალური სამსახურების მიერ ტრანსპორტირდება და განთავსდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენების პოლიგონზე. პერსპექტივაში გადაეცემა კონტრაქტორს შემდგომი აღდგენის მიზნით
20 01 03	მცირე ზომის პლასტმასის ნარჩენი	არა	-	R 5	გადაეცემა კონტრაქტორს შემდგომი აღდგენის მიზნით/ შპს „ზუგო“, შპს „გიო-10“, შპს „როიალ პლასტიკი“, შპს „ბათუმის მილი“.
20 01 05	მცირე ზომის ლითონის ნაწარმი	არა	-	R 4	გადაეცემა კონტრაქტორს შემდგომი აღდგენის მიზნით/ შპს „ჯითიეი ჯგუფი“, შპს „ჯეო სტილი“ ან ჯართის მიმღები პუნქტები
20 01 08	სამზარეულოს ორგანული ნარჩენები	არა	-	R 3	კომპოსტირება ადგილზე
20 01 32	მედიკამენტები	არა	-	D 1	მუნიციპალური სამსახურების მიერ ტრანსპორტირდება და განთავსდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენების პოლიგონზე (ქობულეთის მოქმედ ნაგავსაყრელზე)
20 02 01	კომპოსტირებადი ნარჩენები (სარეინჯერო სადგურის ეზოს დასუფთავების პროცესში წარმოქმნილი „მწვანე“ ნარჩენები)	არა	-	R 3	კომპოსტირება ადგილზე
20 03 01	შერეული მუნიციპალური ნარჩენები	არა	-	D 1	მუნიციპალური სამსახურების მიერ ტრანსპორტირდება და განთავსდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენების პოლიგონზე (ქობულეთის მოქმედ ნაგავსაყრელზე)
20 01 27*	საღებავები, მელნები, წებოვანი და	დიახ	H 5	D 10 ან R 9	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე

	რეზინის, რომლების შეიცავს საშიში ქიმიურ ნივთიერებებს;				შესაბამისი ნებართვის მქონე კონტრაქტორს, რომელიც უზრუნველყოფს: • ნარჩენის ინსინერაციას /შპს „მედიკალ ტექნოლოჯი“ ან • ნარჩენის აღდგენას/შპს „სანიტარი“
20 01 33*	20 01 33* - შერეული ბატარეები და აკუმულატორები	დიახ	H 5	R 4	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე კონტრაქტორს, რომელიც უზრუნველყოფს აღდგენას / შპს „იგატუ“
20 01 35*	წუნდებული ხელსაწყოები	დიახ	H 4, H 5	R 4	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე კონტრაქტორს, რომელიც უზრუნველყოფს აღდგენას / შპს „იგატუ“
15 02 02*	ნავთობპროდუქტებით დაბინძურებული ქსოვილები (საწმენდი ნაჭრები და დამცავი ტანისამოსი)	დიახ	H 15	D 10	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე კონტრაქტორს, რომელიც უზრუნველყოფს ნარჩენის ინსინერაციას / /შპს „მედიკალ ტექნოლოჯი“, შპს „სანიტარი“
17 09 03*	სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები (მათ შორის შერეული ნარჩენები), რომლებიც შეიცავს სახიფათო ნივთიერებებს;	დიახ	H 5, H 7	D 10 (პერსპექტივაში - D 1)	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე ორგანიზაციას, რომელიც უზრუნველყოფს ნარჩენის ინსინერაციას. პერსპექტივაში, ქვეყანაში სახიფათო ნარჩენების პოლიგონის მოწყობის შემთხვევაში ექვემდებარება ნაგავსაყრელზე განთავსებას. ***(ნარჩენის საბოლოო განთავსება-აღდგენის ვალდებულება ეკისრება კონტრაქტორს)***
17 09 04	შერეული სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები	არა	-	D 1	რეგიონში მოქმედ სამშენებლო ნარჩენების ნაგავსაყრელზე. ***(ნარჩენის საბოლოო განთავსება-აღდგენის ვალდებულება ეკისრება კონტრაქტორს)***

- შპს „RONI“ - გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №247/ს (08.08.2022);
- შპს „ზუგო“ –გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-64 (22.01.2019);
- შპს „გიო-10“ – გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-1034 (07.07.2021);
- შპს „როიალ პლასტიკი“ – გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-59 (31.01.2022);
- შპს „ბათუმის მილი“ - გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №699/ს (08.12.2023);
- შპს „ჯითიეი ჯგუფი“ – გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-1117 (21.11.2019);

- შპს „ჯეო სტილი“ - გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-50 (21.01.2020);
- შპს „მედიკალ ტექნოლოჯი“ - გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-714 (26.07.2019) და №2-1261 (31.12.2020);
- შპს „იგატუ“ - გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-983 (05.12.2018);
- შპს „სანიტარი“ - გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-153 (20.02.2020) და №2-351 (16.05.2018).

9.5 მოთხოვნები კონტეინერების შერჩევასა და განთავსებასთან დაკავშირებით

დაცული ტერიტორიების საზღვრებთან განსათავსებელი კონტეინერები, ადგილმდებარეობის მგრძნობიარობიდან გამომდინარე ბიომრავალფეროვნების უსაფრთხოების დამატებით კრიტერიუმებს უნდა აკმაყოფილებდეს.

სიტუაციური ანალიზის მიხედვით მუნიციპალური კონტეინერების განახლება-დამატების საჭიროება დგას შემდეგ ლოკაციებზე (იხ. ცხრილი 9.5.1.)

ცხრილი 9.5.1. ლოკაციები, სადაც საჭიროა მუნიციპალური კონტეინერების განახლება-დამატება[3]

№	ლოკაციის დასახელება	აქტივობაა კომენტარი	პასუხისმგებელი
1.	სოფ. ვარჯანაულთან მუნიციპალური კონტეინერი	საჭიროებს განახლებას	ქობულეთის მუნიციპალიტეტის მერია
2.	სოფ. ჭახათთან	საჭიროებს განახლებას	ქობულეთის მუნიციპალიტეტის მერია
3.			

კონტეინერების შერჩევა და განთავსება უნდა განხორციელდეს შემდეგი კრიტერიუმების გათვალისწინებით:

მუნიციპალური კონტეინერები შერეული საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შეგროვების მიზნით:

- მუნიციპალური კონტეინერები უნდა იყოს სტანდარტული დიზაინის და გამძლე - მიზანშეწონილია ყველგან ერთი სტანდარტული დიზაინის კონტეინერების დადგმა;
- კონტეინერი უნდა შეესაბამებოდეს ნარჩენების შემგროვებელი ავტომანქანის ჩატვირთვის მექანიზმს;
- კონტეინერები განთავსებული უნდა იყოს აქტიური სარგებლობის უბნებთან მაქსიმალურად ახლოს (განსაკუთრებით ეროვნული პარკის შესასვლელებთან), ვიზიტორებისთვის ხელმისაწვდომ ტერიტორიებზე. ამასთანავე კონტეინერები ორგანულად უნდა ერწყმოდეს გარემოს და არ უნდა არღვევდეს ესთეტიურ ხედს;
- კონტეინერების განთავსება უნდა მოხდეს სწორი რელიეფის პირობებში, მცენარეული საფარისგან მაქსიმალურად თავისუფალ უბანზე;
- კონტეინერების მაქსიმალურად დაცული უნდა იყოს გარეშე ფაქტორებისგან (მათ შორის ამინდის გავლენისგან);
- დაცული ტერიტორიების სიახლოვეს განთავსებული კონტეინერების ტექნიკური მდგომარეობა, ასევე მათი რაოდენობა უნდა მოწმდებოდეს წელიწადში ორჯერ, აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ.

ადმინისტრაციის კონტეინერები სეპარირებული ნარჩენების შეგროვების მიზნით:

- კონტეინერების განთავსება ვიზიტორებისთვის (მათ შორის ბავშვებისთვის) ხელმისაწვდომ ადგილებში;
- კონტეინერები კარგად უნდა იყოს ეტიკეტირებული (ნათლად უნდა იყოს მითითებული რა ტიპის ნარჩენების განთავსება უნდა მოხდეს კონკრეტულ კონტეინერში), კონტეინერში ნარჩენების სათანადო ფრაქციის სწორედ განთავსების პროცესის ხელშეწყობის მიზნით;
- კონტეინერების განთავსება და დიზაინი არ უნდა არღვევდეს ადგილმდებარეობის ვიზუალურ-ლანდშაფტურ გარემოს;
- კონტეინერების მაქსიმალურად დაცული უნდა იყოს გარეშე ფაქტორებისგან (მათ შორის ამინდის და ცხოველების გავლენისგან). ამავე დროს კონტეინერების დიზაინი მისი ადვილად დაცლის საშუალებას უნდა იძლეოდეს;

[3] სიტუაციური ანალიზი განხორციელდა არააქტიურ ტურისტულ სეზონზე. ცხრილში წარმოდგენილი ინფორმაცია შესაძლებელია დაკორექტირდეს ტურისტული სეზონის დაწყებამდე ადმინისტრაციის მიერ სიტუაციური ანალიზის საფუძველზე, რაც დამატებით განხილული უნდა იყოს მუნიციპალურ სამსახურებთან

- კონტეინერების ტექნიკური მდგომარეობა, ასევე მათი რაოდენობა უნდა მოწმდებოდეს მინიმუმ წელიწადში ორჯერ, აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ.

მუნიციპალური კონტეინერების და დაცული ტერიტორიების ფარგლებში გათვალისწინებული სეპარირებული ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების მაგალითები იხ. სურათებზე 9.5.1.

სურათები 9.5.1. ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების მაგალითები

მუნიციპალური კონტეინერები:

სეპარირებული შეგროვების კონტეინერები:

9.6 საინფორმაციო ნიშნები

დღეისათვის ერთ-ერთ გამოწვევას საინფორმაციო ნიშნების ნაკლებობა წარმოადგენს. ეფექტიანად ბრენდირებული და ოპტიმალურ ადგილებზე განთავსებული საინფორმაციო

ნიშნები დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების უსისტემო გავრცელების პრევენციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბერკეტია.

საინფორმაციო ნიშნების განთავსება-განახლების პროცესში ძირითად სამიზნე ობიექტებს წარმოადგენს:

- დაცული ტერიტორიების საზღვრისპირა დასახლებების მაცხოვრებლები;
- მწყემსები;
- ვიზიტორები.

მაქსიმალური ეფექტის მისაღწევად მნიშვნელოვანია, რომ საინფორმაციო ნიშნების ბრენდირება და განთავსება შესაბამის სამიზნე ობიექტებზე იყოს აქცენტირებული. ცხრილში 9.6.1. წარმოდგენილია ინფორმაცია დაცული ტერიტორიების საზღვრებში და საზღვრისპირა ადგილებში საინფორმაციო ნიშნების ეფექტური განაწილების შესახებ.

ცხრილი 9.6.1.

ადგილმდებარეობა	საინფორმაციო ნიშნების შინაარსი
დაცული ტერიტორიების საზღვრისპირა სოფლები, ასევე დასახლებები სადაც წარმოქმნილი ნარჩენები მდინარეების მიერ შემოიტანება დაცული ტერიტორიების საზღვრებში	მითითება დაცულ ტერიტორიებში მოქცევის წესებზე, ასევე ნარჩენებით გარემოს დაბინძურებაზე ქვეყანაში მოქმედ საკანონმდებლო სანქციებზე. ნიშნები საჭიროებისამებრ წარმოდგენილი იყოს ასევე უცხოურ ენაზე
ტრადიციული საძოვარი ტერიტორიები	მითითება დაცულ ტერიტორიებში მოქცევის წესებზე, ასევე ნარჩენებით გარემოს დაბინძურებაზე ქვეყანაში მოქმედ საკანონმდებლო სანქციებზე. საინფორმაციო ნიშნები საჭიროებისამებრ წარმოდგენილი იყოს როგორც ქართულ, ასევე უცხოურ ენაზე
ვიზიტორთა ცენტრი	• მითითება დაცულ ტერიტორიებში მოქცევის წესებზე, ასევე ნარჩენებით გარემოს დაბინძურებაზე ქვეყანაში მოქმედ საკანონმდებლო სანქციებზე; • საინფორმაციო ნიშნები ნარჩენების სეპარირებულ შეგროვებასთან დაკავშირებით; • ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების უბანზე საინფორმაციო დაფის განთავსება, სადაც მოცემული იქნება: ○ დაცული ტერიტორიების რუკა, ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების დატანით; ○ საინფორმაციო დაფა ნარჩენების დაშლის პერიოდების შესახებ (მაგალითი იხ. სურათზე 9.6.1.).; მითითება
კომპოსტირების უბნები	ინფორმაცია კომპოსტირების წესების შესახებ, მათ შორის კომპოსტირებას დაქვემდებარებული ნარჩენების ჩამონათვალი და იმ ნარჩენებიას ჩამონათვალი, რომელიც კომპოსტირებას არ ექვემდებარება.
ტურისტულად აქტიური ლოკაციები, მათ შორის: დაცული ტერიტორიების შესასვლელი, ღამის გასათევი ადგილები, საპიკნიკე და საბანაკე ტერიტორიები და სხვა.	• მითითება დაცულ ტერიტორიებში მოქცევის წესებზე, ასევე ნარჩენებით გარემოს დაბინძურებაზე ქვეყანაში მოქმედ საკანონმდებლო სანქციებზე;

	• მითითება აღნიშნულ ლოკაციასთან არსებულ უახლოეს მუნიციპალურ კონტეინერებთან დაკავშირებით; • საინფორმაციო ნიშნები ნარჩენების სეპარირებულ შეგროვებასთან დაკავშირებით; • მითითება „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ პრინციპთან დაკავშირებით; • კარგი პრაქტიკაა ცალკეულ ლოკაციებზე კარიკატურების, სახალისო ლექსების და ფრაზების განთავსება (მაგალითები იხ. სურათებზე 8.6.2.).

გარდა ამისა, სეპარირებული ნარჩენების შეგროვების კონტეინერებს უნდა ჰქონდეთ სათანადო აღნიშვნა და წარწერა მასში განსათავსებელი ნარჩენების სახეობებთან დაკავშირფებით.

სურათი 9.6.1. საინფორმაციო დაფის მაგალითი ნარჩენების დაშლის პერიოდების შესახებ

სურათები 9.6.2. ნიშნებზე კარიკატურების და სახალისო ლექსების ასახვა

9.7 კომპოსტირება

განსახილველ დაცულ ტერიტორიებზე წარმოქმნილი გარკვეული სახის ნარჩენების საბოლოო მართვის ერთ-ერთ მეთოდად შემოთავაზებულია ადგილზე აღდგენა - კომპოსტირება, რაც შესაბამისობაშია კოდექსით განსაზღვრულ „სიახლოვის პრინციპთან“.

კომპოსტირება ეს არის ბიოლოგიური პროცესი, რომელიც მიმდინარეობს ორგანული ნარჩენების, მიკროორგანიზმების, ტენისა და ჟანგბადის ურთიერთზემოქმედების შედეგად და რომლის საშუალებითაც მყარი ორგანული ნარჩენები გარდაიქმნება ჰუმუსის მსგავს პროდუქტად – კომპოსტად, რომელიც შავი, ფხვიერი მიწის სუნის მქონე ორგანულ მასას წარმოადგენს.

განსახილველი დაცული ტერიტორიებისთვის შემოთავაზებულია კომპოსტირების ეტაპობრივი მეთოდის დანერგვა, რაც სინქრონულად, ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების მეთოდის ეტაპობრივ დანერგვასთან ერთად უნდა განხორციელდეს:

- საწყის ეტაპზე კომპოსტირების პროგამის დანერგვა შემოთავაზებულია სარეინჯერო სადგურის ტერიტორიაზე. დამონტაჟდეს და გამოყენებული იყოს ქარხნული წარმოების მცირე ზომის კომპოსტირების ყუთები (მაგალითი იხ. სურათებზე 9.7.1.). კომპოსტირების მეთოდის დანერგვას ექნება არამარტო ნარჩენების შემცირებისა და რესურსად გამოყენების მიზანი, არამედ იგი ვიზიტორებისათვის საგანმანათლებლო ხასიათის ღონისძიებასაც წარმოადგენს.
- კომპოსტირების უბანი შესაძლებელია მოეწყოს შემდგომ ეტაპზე მარტივი კონსტრუქციის ფარდულის ტიპის ნაგებობის სახით (მაგალითი იხ. სურათზე 9.7.2.);

სურათი 9.7.1. კომპოსტირების ყუთების მაგალითი (ცალკეულ ეკოტურისტულ ლოკაციებზე)

სურათი 9.7.2. კომპოსტირების უბნის მაგალითი (ვიზიტორთა ცენტრის შენობასთან)

კომპოსტირების უბნების მოწყობის და შემდგომი ოპერირების პროცესში გასათვალისწინებელია შემდეგი საკითხები:

- კომპოსტირების უბნისთვის უნდა შეირჩეს მზისგან და გამჭოლი ქარისაგან დაცული ადგილი;
- კომპოსტირების უბანი უნდა მოეწყოს ამაღლებულ, ზედაპირული ჩამონადენისგან დაცულ ადგილზე. უნდა იყოს დრენირების კარგი საშუალება, რათა კომპოსტში წყალი არ დაგროვდეს , რაც გამოიწვევს დაშლის პროცესის შენელებას;
- უბანი უნდა მოეწყოს შენობიდან მინიმუმ 3 მეტრისა და სასმელი წყლის ჭებისაგან/ზედაპირულიწ ყლის ობეიქტებიდან მინიმუმ 20 მეტრის დაშორებით;
- კომპოსტირების ადგილი ისე უნდა შეირჩეს, რომ უარყოფით გავლენას არ ახდენდეს ეროვნული პარკის ესთეტიურ მხარეზე;
- თავისუფალი უნდა იყოს უბანთან მისასვლელი გზა, რათა არ შეფერხდეს ახალი საკომპოსტე მასალის დამატება ან წარმოქმნილი ორგანული მასალის გამოტანა;
- გათვალისწინებული უნდა იყოს უბნის წყლით მომარაგების შესაძლებლობა;
- უზრუნველყოფილი უნდა იყოს კომპოსტირების უბნის მაქსიმალური დაცვა გარეშე ფაქტორების ზეგავლენისგან (მათ შორის ამინდი, ცხოველები და სხვა). საკითხს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ეკოტურისტულ ლოკაციებზე კომპოსტირების ყუთების განთავსების შემთხვევაში. შესაძლებელია გამოყენებული იყოს დაცვის დამატებითი ღონისძიებები (მაგ. ყუთების განთავსება ლითონბადის მქონე შემოღობვაში და ა.შ.);
- მნიშვნელოვანია, რომ პარკის პერსონალმა გაიაროს კომპოსტირების შესახებ სწავლება, რათა შეძლოს კომპოსტირების პროცესის ეფექტიანად ოპერირება. ამასთან, მნიშვნელოვანია კომპოსტირების პროცესის ხარისხის კონტროლი მაღალი ხარისხის კომპოსტის მისაღებად;
- ყველა საკომპოსტე უბანზე განთავსებული უნდა იყოს ინსტრუქცია, მათ შორის ინფორმაცია კომპოსტირების პროცესის და კომპოსტირებისთვის ვარგისი ნარჩენების შესახებ. საგანმანათლებლო მიზნებისთვის წარმოდგენილი უნდა იყოს ინფორმაცია კომპოსტირების მნიშვნელობის და პარკის ტერიტორიაზე კომპოსტის შემდგომი გამოყენების პრაქტიკის შესახებ;
- კომპოსტი შეიძლება გამოყენებულ იქნას როგორც ადმინისტრაციული შენობის ტერიტორიაზე გამწვანების ან ტერიტორიის მომსახურების მიზნით. ასევე, პარკის ტერიტორიაზე არსებული გზების მიმდებარედ განლაგებული ჭრაგავლილი ტერიტორიების დაცვისა და აღდგენის სამუშაოებისათვის.

9.8 ეკოგანათლება და ცნობიერების ამაღლების პროგრამები

კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებზე ნარჩენების მართვის პროცესის მნიშვნელოვანი შემადგენელი კომპონენტი უნდა იყოს მომსახურე პერსონალის, ვიზიტორების და მიმდებარე მოსახლეობის განათლება და ინფორმირებულობის მაღალი დონის უზრუნველყოფა. ცნობიერების ამაღლების და საგანმანათლებო პროგრამამ უნდა მოიცვას შემდეგი საკითხები:

- ადმინისტრაციის თანამშრომლების შესაძლებლობების გაძლიერება ნარჩენების მართვის საკითხებზე, მიწანმიმართული სწავლებების და განხილვის გზით. ამ თვალსაზრისით რეკომენდირებულია, რომ ადმინისტრაციის მინიმუმ ერთ თანამშრომელს გავლილი ჰქონდეს შესაბამისი ტრეინინგი ნარჩენების მართვის სფეროში და ფლობდეს შესაბამის სერთიფიკატს. ტრეინინგების ფარგლებში უნდა მიიღონ ცოდნა შემდეგ საკითხებზე:
    - ნარჩენების ტიპების/სახეობების შესახებ;
    - ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებულ საკანონმდებლო მოთხოვნების შესახებ;
    - ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმის შესახებ;
    - მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმის შესახებ; (არსებობის შემთხვევაში)
    - სახიფათო და არასახიფათო ნარჩენების მართვის პროცესის საკანონმდებლო მოთოვნების შესახებ და ა.შ.

კოდექსის მოთხოვნების შესაბამისად, აღნიშნული პერსონალის ძირითადი მოვალეობები უნდა იყოს:
  - ნარჩენების მართვის გეგმის განახლება-კორექტირების საჭიროების დადგენა;
  - ნარჩენების მართვის გეგმის განხორციელების ორგანიზება;
  - ნარჩენების მართვის სფეროში საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნების შესრულებაზე შიდა კონტროლის განხორციელება.
- ვიზიტორების ინფორმირება ნარჩენების მართვის საკითხებზე დაცული ტერიტორიების დათვალიერებამდე. მათთვის საინფორმაციო ბროშურების დარიგება, სადაც მითითებული იქნება ნარჩენების გამოსატანი მარშრუტები და მუნიციპალური კონტეინერების ადგილმდებარეობა);
- ვიზიტორების ჩართვა პარკის ტერიტორიაზე დანერგილი ნარჩენების მართვის პროცესის სხვადასხვა ეტაპებზე, მათ შორის ვიზიტორთა ცენტრის შენობასთან გათვალისწინებული კომპოსტირების უბნის ფარგლებში მიმდინარე პროცესებში;
- დაცულ ტერიტორიებზე საგანმანათლებლო სპეციალური ტურების ორგანიზება თემების, სკოლების და მოსახლეობისათვის (წელიწადში მინიმუმ ერთხელ), ძირითად სამიზნე ობიექტებს წარმოადგენს წახათის თემის სოფლები;
- აქტიური ეკოტურისტული სეზონის დაწყებამდე დაბინძურების მაღალი რისკების მქონე ლოკაციების სიახლოვეს არსებულ დასახლებებში, საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, კერძო ობიექტებში (მათ შორის საზოგადოებრივი კვების ობიექტები და სხვა) შესაბამისი საინფორმაციო ბროშურების დარიგება;
- ნარჩენების მართვის საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა კინტრიშის ეროვნული პარკისა და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვებ-გვერდებზე;
- დასუფთავების აქციების ორგანიზება, ფართო საზოგადოების წარმომადგენლების, მოხალისეების მონაწილეობით, აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ. დასუფთავების აქციების ძირითად სამიზნე ლოკაციებს ზემოთ აღნიშნული, დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე უბნები წარმოადგენს.

9.9 მუნიციპალიტეტებთან თანამშრომლობა ნარჩენების მართვის პროცესში

ნარჩენების მართვის პროცესში მუნიციპალიტეტებთან თანამშრომლობას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს. მათ შორის მნიშვნელოვანია კოორდინაცია მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და განთავსების პროგრამებთან. ნარჩენების მართვის პროცესში მუნიციპალიტეტთან თანამშრომლობა მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

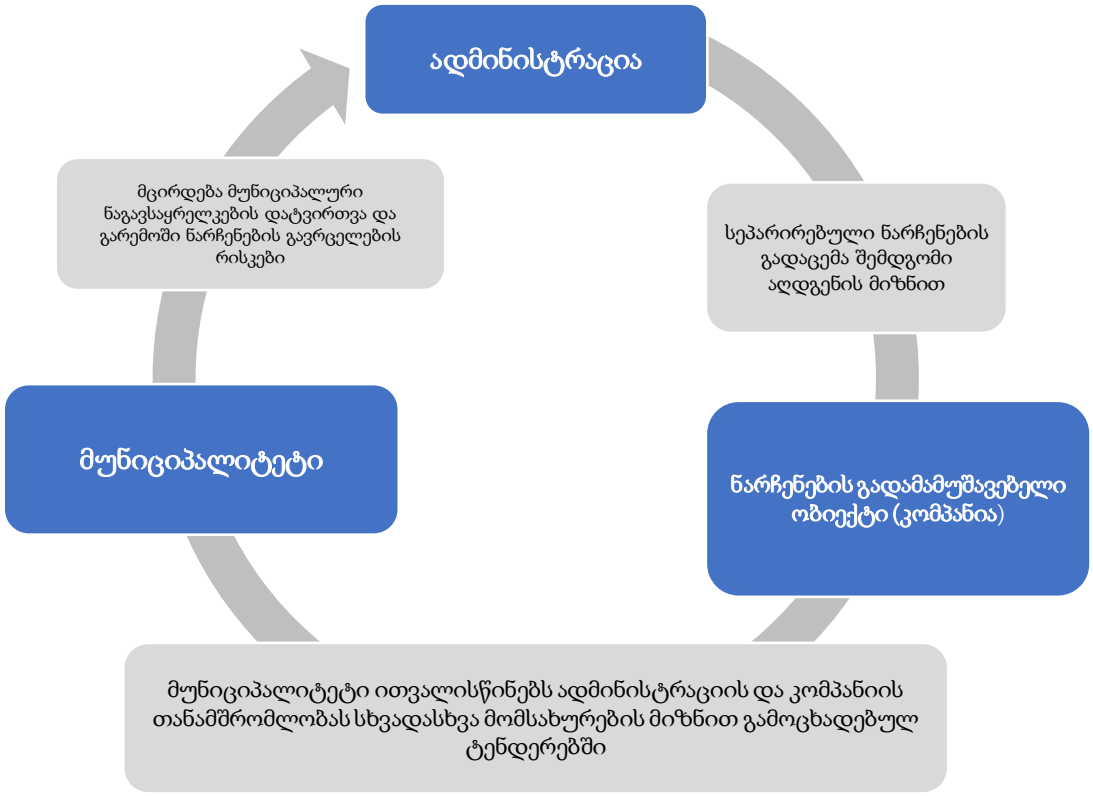
- **მონაწილეობა მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება-განახლების პროცესში:** ადმინისტრაციამ უნდა შეიტანოს თავისი წვლილი ქობულეთის მუნიციპალიტეტის ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავებაში. მნიშვნელოვანია, რომ წინამდებარე ნარჩენების მართვის გეგმა ინტეგრირებული იყოს მუნიციპალურ პროგრამებში. განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებს შემდეგი საკითხები:
  - ჩართულობა დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე ან არეალის ფარგლებში არსებულ სოფლებში მუნიციპალური კონტეინერების ოპტიმალური განლაგების და რაოდენობების განსაზღვრის პროცესში. მნიშვნელოვანია, რომ კონტეინერების განლაგების და რაოდენობების განსაზღვრისას გათვალისწინებული იყოს ვიზიტორების გადაადგილების ძირითადი მარშრუტები სეზონურ ჭრილში;
  - ჩართულობა დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე სოფლებში მუნიციპალური კონტეინერების ოპტიმალურიდი დიზაინის შერჩევის პროცესში. ზოგიერთ უბანზე შესაძლებელია საჭირო იყოს დამატებითი უსაფრთხოების ზომების მიღება გარეშე ფაქტორების შემოქმედების და ნარჩენების უსისტემო გავრცელების პრევენციის მიზნით;

- ჩართულობა მუნიციპალური კონტეინერების განტვირთვის პერიოდულობის განსაზღვრის პროცესში. გათვალისწინებული უნდა იყოს ვიზიტორების გადაადგილების ძირითადი მარშრუტები და ტურისტული სეზონურობა;

- **კოორდინაცია ეკოგანათლების და ცნობიერების ამაღლების პროგრამების ფარგლებში:** ადმინისტრაციასა და მუნიციპალიტეტებს შორის შესაძლებელია უზრუნველყოფილ იქნას მკაფიო შეხების წერტილები ეკოგანათლების და ცნობიერების ამაღლების პროგრამების ფარლებში. შესაძლებელია დაიგეგმოს და განხორციელდეს ერთობლივი საგანმანათლებლო ტერინინგები დაცული ტერიტორიების მომიჯნავედ არსებულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში. ხელი შეეწყოს შესაბამისი ბროშურების გავრცელებას. ასევე მნიშვნელოვანია მჭიდრო კოორდინაცია და თანამშრომლობა პერიოდული დასუფთავების აქციების ფარგლებში.

- **კოორდინაცია ნარჩენების აღდგენის პროცესში.** პერსპექტივაში შესაძლებელია შეიკრას ძალზედ სასარგებლო და ეფექტური ჯაჭვი ადმინისტრაციას, მუნიციპალიტეტებსა და რეგიონში მოქმედ ნარჩენების გადამამუშავებელ ობიექტებს შორის. საკითხთან დაკავშირებით საჭიროა ეფექტური კომუნიკაცია მუნიციპალურ შესაბამის სამსახურებთან, რომ უზრუნველყოფილი იყოს ასეთი ობიექტების მხარდაჭერა. თანამშრომლობის მიახლოებითი მაგალითი მოცემულია დიაგრამაზე 9.9.1.

დიაგრამა 9.9.1.

9.10 ადამიანური და ტექნიკური რესურსი

ადგილზე ჩატარებული სიტუაციური ანალიზის მიხედვით (მათ შორის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის თანამშრომლების გამოკითხვის შედეგებით) დღეისათვის ადამიანური რესურსების და ტექნიკური აღჭურვილობის განსაკუთრებული ნაკლებობა არ აღინიშნება. არსებული რესურსების (იგულისხმება ადამიანური რესურსები და სატრანსპორტო საშუალებები) მნიშვნელოვანი გაუმჯობესების საჭიროება ასევე არ დგას ნარჩენების მართვის პროცესის გაუმჯობესება-დახვეწის პროცესის საწყის ეტაპებზეც.

თუმცა შემდგომში, ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების და ადგილზე კომპოსტირების პროცესის დანერგვა-დახვეწის პარალელურად საჭირო იქნება მინიმუმ 1 პერსონალის დამატება, რომელიც ძირითადი კომპეტენცია ნარჩენების მართვის პროცესს მოიცავს. ასევე საჭირო იქნება შესაბამისი ტექნიკური მონაცემების მქონე სატრანსპორტო საშუალების გამოყოფა, რომლის საშუალებით მოხდება ეკოტურისტული ლოკაციებიდან ან პერიოდული დასუფთავების აქციების ფარგლებში ნარჩენების გამოტანა.

10 ნარჩენების მართვის სამოქმედო გეგმა

მიზანი	ამოცანა	აქტივობა	განხორციელების პერიოდი, წელი[4]	აქტივობის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი	მიახლოებითი ხარჯები		დაფინანსების წყარო
						ერთჯერადი ხარჯი, ლ	ხარჯი, ლ/წელ	
დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების მართვის ისეთი მექანიზმის დანერგვა, რომელიც უზრუნველყოფს დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების წარმოქმნის შემცირებას, მათ უსაფრთხოდ შეგროვებასა და საბოლოო განთავსებას.	1. დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ეფექტიანი ღონისძიებების დანერგვა	1.1. ინფრასტრუქტურული პროექტებისთვის ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება და შეთანხმება ადმინისტრაციასთან. საკითხი ასახული უნდა იყოს მათთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში.	ხელშეკრულების გაფორმების ან განახლების პროცესში	ყოველ პროექტზე ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმა	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	-	-
		1.2. კონტრაქტორების/ ინვესტორების კონტროლი, მათი ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმების შესრულების მიმართულებით	წელიწადში ორჯერ და პროექტის დასრულების შემდგომ	კონტროლი საქმიანობის დაწყების და დასრულების პროცესში	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	-	-	-
		1.3. ვიზიტორთა ცენტრში სხვადასხვა სახის ფასიანი მრავალჯერადი გამოყენების ინვენტარის შეთავაზება	2025-2026	ვიზიტორთა ცენტრში, შესაბამის სტენდებზე წარმოდგენილია სხვადასხვა სახის ფასიანი მრავალჯერადი გამოყენების ინვენტარი, რაც	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	1000 (შესაძლებელია ფინანსური სარგებელი)	დაცული ტერიტორიების სააგენტო

[4] გეგმა ცოცხალი დოკუმენტია და ცალკეული აქტივობების განხორციელების ვადები შესაძლებელია დაკორექტირდეს ადგილობრივი ადმინისტრაციის და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს შეხედულებისამებრ, არსებული რესურსების გათვალისწინებით, რაც საჭიროებისამებრ დამატებით უნდა შეთანხმდეს შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებთან.

				ხელმისაწვდომია ვიზიტორებისთვის				
		1.4. ადგილობრივი და ცენტრალიზებული შესყიდვების განხორციელება ე.წ. „მწვანე შესყიდვების“ პრინციპით (იხ. პარაგრაფი 9.1.).	2025-2026	ადმინისტრაციის ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების შემცირებული წილი. „მწვანე შესყიდვების“ პრინციპი ასახულია მომწოდებელ კონტრაქტორებთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში ან სატენდერო დოკუმენტაციებში	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	-	-
	2. ნარჩენების შეგროვების ეფექტიანი ღონისძიებების დანერგვა	2.1. ეფექტიანი კომუნიკაცია ქობულეთის მუნიციპალიტეტთან, მათ შორის მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება/განახლების პროცესში. (საჯარო განხილვებში მონაწილეობა და საკუთარი შენიშვნებისა და მოსაზრებების მიწოდება)	მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება-განახლების პროცესში	მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმებში გათვალისწინებულია კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმის ძირითადი პრინციპები. განხილვებში ადმინისტრაციის მონაწილეობა დასტურდება საჯარო განხილვის სხდომის ოქმებით	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	-	-
		2.2. მუნიციპალური კონტეინერების განახლება. ოპტიმალური განლაგება.	უნდა გადაწყდეს მუნიციპალიტეტებთან კონსულტაციების საფუძველზე	ადმინისტრაციას აქვს ეფექტიანი კომუნიკაცია მუნიციპალიტეტების დასიფთაბენბის სამსახურებთან.	ქობულეთის მუნიციპალიტეტის მერია, კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ჩართულობით	-	-	-
		2.3. სარეინჯერო სადგურთან სეპარირებული	2025-2026	სარეინჯერო სადგურის ფარგლებში	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული	5000	500	დაცული ტერიტორიების სააგენტო /

		შეგროვების პრაქტიკის დანერგვის მიზნით კონტეინერების და საინფორმაციო ნიშნების განახლება		ნარჩენების შეგროვება ხდება ნაკადების მიხედვით	ტერიტორიების სააგენტო			დონორი ორგანიზაციები
		2.6. ნარჩენების წარმოქმნის მხრივ პრიორიტეტული ლოკაციების განსაზღვრა და ნარჩენების გამოტანის ეფექტიანი მარშრუტების შერჩევა;	2025 წლიდან აქტიური სეზონების დაწყებამდე	ადმინისტრაციას გააჩნია დაცული ტერიტორიების რუკა, სადაც მონიშნულია პრიორიტეტული ლოკაციები და ნარჩენების გამოტანის მარშრუტები	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	-	-	-
		2.7. მუნიციპალიტეტების შესაბამის სამსახურებთან კომუნიკაცია პრიორიტეტულ ლოკაციებზე ნარჩენების შესაგროვებელი ურნების დამატება-განახლების მიზნით;	2025 წლიდან აქტიური სეზონების დაწყებამდე	არსებობს მუნიციპალიტეტების შესაბამის სამსახურებსა და ადმინისტრაციას შორის შეხვედრების ამსახველი ოქმები	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია, მუნიციპალიტეტების ჩართულობით	-	-	-
		2.8. ნარჩენების შესაგროვებელი საკუთარი ინვენტარის შეფასება და საჭიროების მიხედვით პრიორიტეტულ ლოკაციებზე ნარჩენების შესაგროვებელი ურნების დამატება-განახლება-წესრიგში მოყვანა;	2025 წლიდან აქტიური სეზონების დაწყებამდე	პრიორიტეტულ ლოკაციებზე არსებობს საკმარისი რაოდენობის ურნები	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	500	-
		2.9. ვიზიტორთა ცენტრში დაინერგება	2025-2026	ვიზიტორთა ცენტრში არსებობს	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების	-	-	-

		ინფორმაციის მიწოდების პრაქტიკა ტურისტული ჯგუფებისთვის, შემდეგ საკითხებზე: პრინციპის „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ აუცილებლობის შესახებ; მუნიციპალური კონტეინერების ადგილმდებარეობების შესახებ; სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის და მნიშვნელობის შესახებ.		შესაბამისი საპრეზენტაციო მასალა, ბროშურები და სხვა, რაც საჭიროა ვიზიტორებისთვის ნარჩენების მართვის არსებული პრაქტიკის და ამ პროცესებში მათი ვალდებულებების მაცნობის მიზნით.	ადმინისტრაცია			
		2.10. დაცული ტერიტორიების მგრძნობიარე მონაკვეთების მასშტაბური დასუფთავება და ნარჩენების შეგროვება. დასუფთავების აქციაში ჩართული იქნებიან მოხალისეები (მოსწავლეები, სტუდენტები და სხვა);	წელიწადში ორჯერ (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ)	წელიწადში ორჯერ	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია მუნიციპალიტეტების ჩართულობით	-	2000	დაცული ტერიტორიების სააგენტო
		2.11. სახიფათო ნარჩენების განცალკევებით შეგროვების პრაქტიკის დანერგვა	2025-2026	ადმინისტრაციის შენობაში არსებობს სახიფათო ნარცენების შესაგროვებელი კუთხე	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	-	-	დაცული ტერიტორიების სააგენტო /დონორი ორგანიზაციები
	3. აღდგენის (კომპოსტირების) ეფექტიანი მეთოდის დანერგვა	3.1. კომპოსტირების მეთოდის და შესაბამისი საგანმანათლებლო პროგრამის დანერგვა	2025-2026	სარეინჯერო სააადგურის ტერიტორიაზე არსებობს მცირე ზომის	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	15000	500	დაცული ტერიტორიების სააგენტო /დონორი ორგანიზაციები

		სარეინჯერო სადგურის ტერიტორიაზე.		კომპოსტირების ყუთი, სადაც განთავსებულია საინფორმაციო დაფა შესაბამისი ინსტრუქციით.				
		3.2. კომპოსტირების უბნის მოწყობა სარეინჯერო სადგურში	2028-2030	სარეინჯერო სადგურის ტერიტორიაზე მოწყობილია კომპოსტირების უბანი	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	2000	200	დაცული ტერიტორიების სააგენტო /დონორი ორგანიზაციები
	4. სეპარირებული ნარჩენების საბოლოო განთავსება-აღდგენის ღონისძიებების გატარება საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად	4.1. კონტრაქტორების მოძიება და მათთან ხელშეკრულებების გაფორმება სეპარირებული ნარჩენების გატანა-აღდგენასთან დაკავშირებით	2025-2028	კონტრაქტორებთან გაფორმებული ხელშეკრულების არსებობა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო		დამოკიდებულია კონტრაქტორი კომპანიის მოთხოვნებზე (შესაძლებელია ფინანსური სარგებელი)	დაცული ტერიტორიების სააგენტო
ვიზიტორების და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება.	5. ეკოგანათლება და ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებები ნარჩენების მართვის საკითხებზე	5.1. პარკის თანამშრომლების შესაძლებლობების გაძლიერება ტრენინგის გზით - ადმინისტრაციის მინიმუმ ერთ თანამშრომელს გავლილი ჰქონდეს შესაბამისი ტრენინგი ნარჩენების მართვის სფეროში და ფლობდეს შესაბამის სერთიფიკატს	2025-2026	ადმინისტრაციის მინიმუმ ერთი თანამშრომელი ფლობს გარემოსდაცვითი მმართველის სერთიფიკატს	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	1500	-	-

		5.2. ვიზიტორების ინფორმირება ნარჩენების მართვის საკითხებზე დაცული ტერიტორიების დათვალიერებამდე.	2025-2026	ვიზიტორთა ცენტრში არსებობს შესაბამისი საპრეზენტაციო მასალა, ვიდეორგოლები, ბროშურები და სხვა, რაც საჭიროა ვიზიტორებისთვის ნარჩენების მართვის არსებული პრაქტიკის და ამ პროცესებში მათი ვალდებულებების გაცნობის მიზნით.	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	-	-
		5.3. ვიზიტორების ჩართვა და სწავლება პარკის ტერიტორიაზე დანერგილი ნარჩენების მართვის პროცესის სხვადასხვა ეტაპებზე, მათ შორის სარეინჯერო სადგურის ტერიტორიაზე გათვალისწინებული კომპოსტირების უბნის ფარგლებში დანერგილ პროცესებში	2025-2026	ვიზიტორების წლიური რაოდენობის მინიმუმ 5%-ს გავლილი აქვს შესაბამისი სწავლება და ჩართული იყო სხვადასხვა აქტივობებში	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	-	-	-
		5.4. დაცულ ტერიტორიებზე საგანმანათლებლო სპეციალური ტურების ორგანიზება სკოლების და მოსახლეობისათვის	2025 წლიდან, წელიწადში მინიმუმ ერთხელ	წელიწადში მინიმუმ ერთხელ ჩატარებულია საგანმანათლებლო ტურები	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია, მუნიციპალიტეტებტან თანამშრომლობით	-	-	-
		5.5. ეკოტურისტული სეზონის დაწყებამდე დაბინძურების მაღალი რისკების მქონე ლოკაციების	2025 წლიდან, აქტიური ეკოტურისტული სეზონის დაწყებამდე	შესაბამის ადგილებში დარიგებულია საინფორმაციო ბროშურები	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	-	-	-

		სიახლოვეს არსებულ დასახლებებში, საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, კერძო ობიექტებში (მათ შორის საზოგადოებრივი კვების ობიექტები და სხვა) შესაბამისი საინფორმაციო ბროშურების დარიგება;						
		5.6. ნარჩენების მართვის საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვებ-გვერდებზე;	2025	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვებ-გვერდებზე განთავსებულია შესაბამისი ინფორმაცია	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	-	-	-
		5.7. დასუფთავების აქციების ორგანიზება, ფართო საზოგადოების წარმომადგენლების, მოხალისეების მონაწილეობით	2025 წლიდან, აქტიური ეკოტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ	დასუფთავების აქციების ორგანიზება, წელიწადში ორჯერ	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	-	1000	დაცული ტერიტორიების სააგენტო
		5.8. დაცული ტერიტორიების დასუფთავებაში მონაწილე ვიზიტორების წამახალისებელი დაჯილდოვების პრაქტიკის შემოღება	2025 წლიდან	ადმინისტრაცია აჯილდოვებს დაცული ტერიტორიების დასუფთავებაში მონაწილე ვიზიტორებს	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია			დაცული ტერიტორიების სააგენტო

		5.9. დაცული ტერიტორიის და მისი საზღვრისპირა მგრძნობიარე უბნების აღჭურვა შესაბამისი საინფორმაციო ნიშნებით და ბანერებით	2025-2026	მგრძნობიარე უბნები (პარაგრაფი 9.6.-ის მიხედვით) აღჭურვილია შესაბამისი საინფორმაციო ნიშნებით და ბანერებით	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	5000	-	დაცული ტერიტორიების სააგენტო /დონორი ორგანიზაციები
ნარჩენების მართვის პროცესის შესაბამისობაში მოყვანა ეროვნულ და საერთაშორისო რეგულაციებთან, ასევე, ადგილობრივ დონეზე მოქმედ სახელმძღვანელო დოკუმენტებთან	6. ნარჩენების შესახებ მონაცემებისა და ინფორმაციის სისტემის დანერგვა	6.1. წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობისა და შემადგენლობის შესახებ მონაცემების შეგროვება	2025-2026	ადმინისტრაციას გააჩნია მონაცემები ნარჩენების რაოდენობისა და შემადგენლობის შესახებ	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	-	-	-

11 ნარჩენების მართვის სისტემის მონიტორინგი და ანგარიშგება

ნარჩენების მართვის გეგმის ეფექტიანად რეალიზებისათვის მნიშვნელოვანია მონიტორინგის სისტემის დანერგვა. ნარჩენების მართვის სისტემის ეფექტიანობის მონიტორინგმა უნდა მოიცვას შემდეგი საკითხები:

- დაცული ტერიტორიების მოსაზღვრე ისტორიულად დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე უბნების შემოწმება წელიწადში მინიმუმ ორჯერ;
- ნარჩენების მართვის დადგენილი წესებისა და მოთხოვნების შესრულების მონიტორინგი;
- ნარჩენების კონტეინერების ეფექტიანობის შეფასება აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე;
- კომპოსტირების უბნების ეფექტიანობის შეფასება წელიწადში ორჯერ;
- კონტეინერების მდგომარეობის შეფასება და დაზიანებული კონტეინერების მაქსიმალურად სწრაფად გამოცვლა (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და კვირაში ერთჯერ აქტიური სეზონზე);
- კონტეინერების ადგილმდებარეობის შეფასება და საჭიროების შემთხვევაში ცვლილება (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და კვირაში ერთჯერ აქტიური სეზონზე);
- კონტეინერების რაოდენობების შეფასება და საჭიროების შემთხვევაში დამატება (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და კვირაში ერთჯერ აქტიური სეზონზე);
- ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული საინფორმაციო ნიშნების მუდმივი მონიტორინგი და საჭიროებისამებრ, მათი შეკეთება/გამოცვლა/დამატება (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე).

წელიწადში ერთჯერ უნდა მოხდეს ნარჩენების მართვის სისტემის ეფექტურობის შეფასება და საჭიროების მიხედვით მისი კორექტირება. ნარჩენების მართვის გეგმის კორექტირებული ვერსია უნდა შეთანხმდეს სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან“ და საჭიროების შემთხვევაში განხილული უნდა იყოს მუნიციპალიტეტების შესაბამის სამსახურებთან.

12 ძირითადი რეკომენდაციები

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმის მომზადების ფარგლებში შემუშავებულია შემდეგი ძირითადი რეკომენდაციები:

- დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ეფექტური ღონისძიებების გატარება, რაც ძირითადად გულისხმობს კონტრაქტორებთან და ინვესტორებთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში საკითხის გათვალისწინებას, ვიზიტორებისთვის ფასიანი მრავალჯერადი ინვენტარის შეთავაზების პრაქტიკის დანერგვას, ე.წ. მწვანე შესწყიდვების პრინციპის დანერგვას;
- ნარჩენების შეგროვების ეფექტიანი ღონისძიებების გატარება, რაც გულისხმობს მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავების პროცესში აქტიურ ჩართულობას, მუნიციპალური კონტეინერების განახლების პროცესში მუნიციპალიტეტებთან მჭიდრო კომუნიკაციას, ადმინისტრაციის შენობასთან სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის ეტაპობრივ დანერგვას, ნარჩენების წარმოქმნის მხრივ პრიორიტეტული ლოკაციების განსაზღვრას და ნარჩენების გამოტანის ეფექტური მარშრუტების შერჩევას, დაცული ტერიტორიების მგრძნობიარე მონაკვეთების და ასევე მიმდებარე ტერიტორიების პერიოდულ დასუფთავებას, სახიფათო ნარჩენების განცალკევებით შეგროვების პრაქტიკის დანერგვას;
- კონტრაქტორების მოძიება და მათთან ხელშეკრულებების გაფორმება სეპარირებული ნარჩენების გატანა-აღდგენასთან დაკავშირებით;
- ეკოგანათლებას და ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებების გატარებას, რაც გულისხმობს თანამშრომლების პერიოდულ ტრეინინგებს და ვიზიტორების სათანადო ინფორმირებას, საგანმანათლებლო სპეციალური ტურების ორგანიზებას თემების, სკოლების და მოსახლეობისათვის, საინფორმაციო ბროშურების პერიოდულ დარიგებას, პარკის ტერიტორიის და მისი საზღვრისპირა მგრძნობიარე უბნების აღჭურვას შესაბამისი საინფორმაციო ნიშნებით და ბანერებით;
- ნარჩენების შესახებ მონაცემებისა და ინფორმაციის სისტემის დანერგვა, რაც გულისხმობს წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობისა და შემადგენლობის შესახებ მონაცემების შეგროვებას და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას.

13 დანართები

დანართი 1 - სამუშაო შეხვედრის ოქმი

ოქმი

07.06.2024

სამუშაო შეხვედრა კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმასთან დაკავშირებით

2024 წლის 7 ივნისს გაიმართა სამუშაო შეხვედრა კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმასთან დაკავშირებით.

შეხვედრის ფოტო საილუსტრაციო მასალა მოცემულია ქვემოთ.

შეხვედრას ესწრებოდა სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს წარმომადგენლები, შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (SIDA) წარმომადგენლები, კოლხეთის ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის თანამშრომლები, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომლები, ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები, ტურისტული კომპანიის წარმომადგენელი, ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის გენერალური გეგმის პროექტის ავტორი კომპანიის (შპს „ჯეონეიჩარ კორპორაცია“) თანამშრომლები და სხვა. შეხვედრის დროს მიმდინარეობა აუდიო-ვიდეო ჩაწერა.

შეხვედრა გახსნა დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაგეგმვისა და განვითარების სამსახურის უფროსმა, ქალბატონმა ნატა სულთანიშვილმა. მან ყურადღება გაამახვილა ნარჩენების მართვის გეგმის შემუშავების მნიშვნელობაზე, რაც დაცული ტერიტორიების შენარჩუნებისა და დაცვის მიზნებს ემსახურება. ქალბატონმა ნატამ ხაზი გაუსვა ეროვნულ პარკში ნარჩენების მართვის საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის დანერგვის აუცილებლობას.

შეკრებილ საზოგადოებას ნარჩენების მართვის გეგმის საპრეზენტაციო მასალა გააცნო შპს „ჯეონეიჩარ კორპორაცია“-ს თანამშრომელმა გიორგი ბჟალავამ. მიმოხილული იქნა ნარჩენების მართვის გეგმის მომზადების მიზნები და ამოცანები, სამუშაო პროცესი და მეთოდოლოგია. ხაზი გაესვა, რომ ნარჩენების მართვის გეგმა მომზადებულია ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგიისა და 2016-2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმის, ასევე საქართველოს კანონის „ნარჩენების მართვის კოდექსი“-ს მოთხოვნების შესაბამისად.

პრეზენტაციის პროცესში წარმოდგენილი იქნა დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების მართვის არსებული პრაქტიკა. განხილული იქნა კომპეტენციები ნარჩენების მართვის პროცესში. რაც მთავარია ყურადღება დაეთმო ამ თვალსაზრისით სამიზნე დაცულ ტერიტორიებზე არსებულ პრობლემებსა და გამოწვევებს. დამსწრე საზოგადოებას მიეწოდა ინფორმაცია ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციების შესახებ. შემოთავაზებული იქნა არსებული პრობლემების გამოსწორების გზები, ნარჩენების მართვის სხვადასხვა ალტერნატივები. დასკვნით ნაწილში ყურადღება გამახვილდა ნარჩენების მართვის შემოთავაზებულ ღონისძიებებზე, მათ შორის ნარჩენების პრევენციის, შემცირების, ტრანსპორტირების, საბოლოო ბანთავსების ან აღდგენის მიმართულებით. დისკუსიის რეჟიმში წარიმართა საუბარი ნარჩენების მართვის პროცესში დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის და თვითმმართველი ერთეულების კომპეტენციების შესახებ.

დასასრულს მომხსენებელმა მადლობა გადაუხადა დამსწრე საზოგადოებას და კიდევ ერთხელ ხაზი გაუსვა მათი მხრიდან შესაბამისი შენიშვნების, რეკომენდაციების და მოსაზრებების წარმოდგენის მნიშვნელობას ნარჩენების მართვის გეგმის შემდგომი გაუმჯობესების მიზნით.

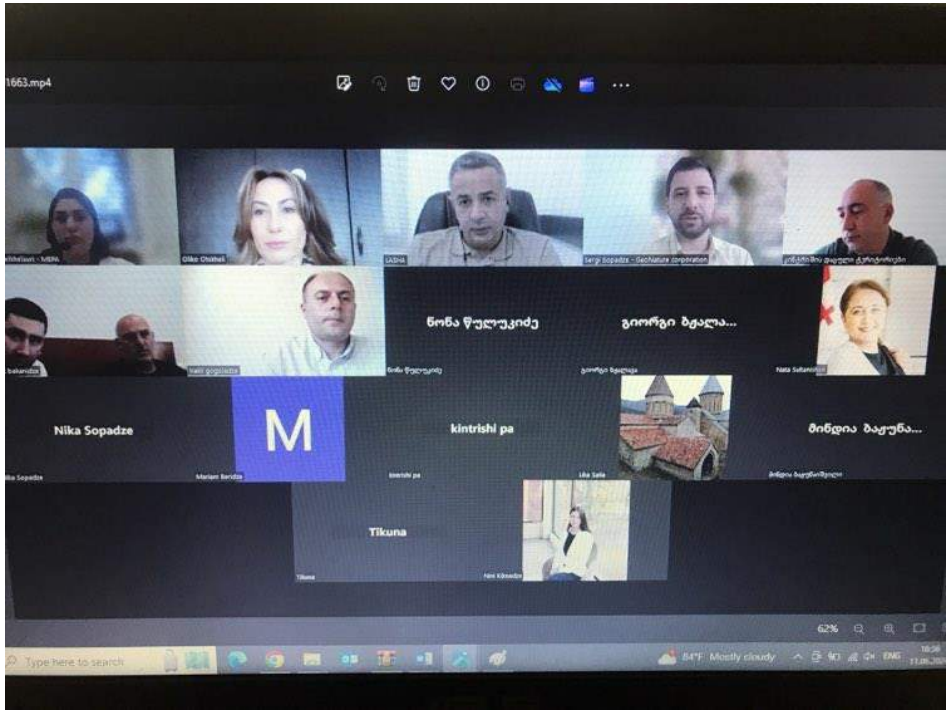
პრეზენტაციის დასრულების შემდგომ შეხვედრა გადავიდა კითხვა-პასუხის რეჟიმში.

საჯარო განხილვის პროცესში დასმული კითხვების, შემოსული შენიშვნებისა და წინადადებების შესახებ ინფორმაცია მოცემულია ქვემოთ.

ფოტო საილუსტრაციო მასალა

შეხვედრა კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში

ონლაინ სამუშაო შეხვედრა

ინფორმაცია შეხვედრის დროს დასმული კითხვების, შემოსული შენიშვნებისა და წინადადებების შესახებ

№	შეკითხვა/შენიშვნა/წინადადება	პასუხი/რეაგირება
1.	აუცილებელია დოკუმენტში წარმოდგენილი იყოს დამატებითი პარაგრაფი, სადაც მოცემული იქნება ნარჩენების მართვის პროცესში გასატარებელი ძირითადი სარეკომენდაციო ღონისძიებები	შენიშვნა გათვალისწინებულია. იხ. პარაგრაფი 12.
2.	წამახალისებელი ჯილდოების პრაქტიკა აისახოს რეკომენდაციებში, ხოლო კონკრეტულად რა ჯილდო გადაწყდება დაცული ტერიტორიისთვის გადაწყდება სამოქმედო გეგმის შემუშავების პროცესში.	რეკომენდაცია გათვალისწინებულია იხ. პარაგრაფი 10 პ. 5.8.
2024 წლის 13 ივნისს გამართული სამუშაო შეხვედრა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტის თანამშრომლებთან		
3.	ნარჩენების მართვის გეგმის პროექტი შესაბამისობაში უნდა იყოს ნარჩენების მართვის კოდექსისა და ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია (2016-2030) და ეროვნული სამოქმედო გეგმის (2022-2026) მოთხოვნებთან.	დოკუმენტის მომზადრების პროცესში შეძლებისდაგვარად გათვალისწინებული იქნა აღნიშნული დოკუმენტების მოთხოვნები. მათ შორის ნარჩენების კლასიფიკაცია მოხდა აღნიშნული დოკუმენტების შესაბამისად. ასევე გათვალისწინებული იქნა დოკუმენტში წარმოდგენილი მოთხოვნები ნარჩენების მართვის სხვადასხვა ეტაპზე.
4.	მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, რომ კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმა არ აღემატებოდეს ნარჩენების მართვის ეროვნულ სამოქმედო გეგმის 5 წლიან ვადას.	შენიშვნა გათვალისწინებულია იხ. დპარაგრაფი 4.
5.	ნარჩენების მართვის გეგმაში მოცემული უნდა იქნას ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული კონკრეტული ქმედებები შესრულების ვადების მითითებით. ასევე, წარმოდგენილი უნდა იყოს კონკრეტული ქმედებები ვიზიტორთა მხრიდან ნარჩენებით გარემოს დაბინძურების პრევენციის (კონტეინერებით უზრუნველყოფა, საინფორმაციო დაფა/აბრა და სხვ.) ღონისძიებების შესახებ.	აღნიშნული საკითხები განხილულია შემდეგ პარაგრაფებში: 9 და 10.

6.	გეგმის პროექტის თანახმად, დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე მშენებლობა-ოპერირების პროცესში წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის ვალდებულება (მათ შორის ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმების მომზადება და საჭიროების შემთხვევაში გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან შეთანხმება) დაეკისრება. ამასთან დაკავშირებით, გაცნობებთ, რომ ნარჩენების მართვის კოდექსის მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად, ნარჩენების წარმომქმნელი და ნარჩენების მფლობელი ვალდებული არიან, ნარჩენები თავად დაამუშაონ ან შეგროვების, ტრანსპორტირებისა და დამუშავების მიზნით გადასცენ შესაბამისი უფლების მქონე პირებს ამ კოდექსისა და საქართველოს სხვა საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების შესაბამისად.	შენიშვნა გათვალისწინებულია ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმების მომზადების საკითხი დარეგულირდება სააგენტოს და ინვესტორს/ მშენებელ კომპანიას შორის გაფორმებული შიდა ხელშეკრულების საფუძველზე. ნებისმიერ შემთხვევაში ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმის სამინისტროსთან შეთანხმება მოხდება სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს სახელით.
7.	ნარჩენების მართვის კოდექსის და შესაბამისი ევრორეგულაციის თანახმად ნარჩენების მართვა ხორციელდება 4 ძირითადი პრინციპის შესაბამისად: „უსაფრთხოების წინასწარი ზომების მიღების პრინციპი“, „დამბინძურებელი იხდის“ „სიახლოვის პრინციპი“ და „თვითუზრუნველყოფის პრინციპი“. ხოლო, პროექტში მითითებული პრინციპი - კანონმდებლობით განსაზღვრული არ არის.	„გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ ტერმინი რაიმე პირდაპირ კავშირიში არ არის ნარჩენების მართვის კოდექსის და შესაბამისი ევრორეგულაციის ძირითად პრინციპებთან. ეს ტერმინი ხშირად გხვდება სხვა ანალოგიური ობიექტებისთვის მომზადებულ ნარჩენების მართვის გეგმებში. ტერმინი უბრალოდ მიანიშნებს, რომ ვიზიტორების მიერ მოხდება საკუთარი ნარჩენების გამოტანა და არ მოხდება დაცული ტერიტორიების საზღვრებში ნარჩენების შესაგროვებელი ინფრასტრუქტურის განთავსება.
8.	დოკუმენტში წარმოდგენილი უნდა იყოს ნარჩენების კოდები და მათი განთავსების/აღდგენის კოდები	კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების კოდები, ასევე განთავსების/აღდგენის კოდები მოცემულია ცხრილებში 6.1.1. და 9.4.1.
9.	დოკუმენტში წარმოდგენილი უნდა იყოს იმ სავარაუდო კომპანიების ჩამონათვალი, რომლებსაც გადაეცემა ნარჩენები შემდგომი აღდგენა-განთავსების მიზნით.	შენიშვნა გათვალისწინებულია. იხ. პარაგრაფი 9.4., ცხრილი 9.4.1.